

MARIANKATU 3

Tulli- ja pakkahuone, rak. 1765

RAKENNUSHISTORIALLINEN SELVITYS
JA SUOJELUTAVOITTEET

Helsingin kaupunginmuseo

Jaana Perttilä

25.11.1996

SISÄLLYS

RAKENNUKSEN SUOJELUTAVOITTEET	1
HELSINGIN KEHITYS	3
UUSI TULLI- JA PAKKAHUONE	3
TULIPALO VUONNA 1808 JA SEN JÄLKEINEN AIKA	4
RAKENNUKSEN UUSI KÄYTTÖ	5
JULKISIVUT	6
I KERROS	7
II KERROS	8
ULLAKKOTILAT	9
KELLARIKERROS	9
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	10

LIITTEET

1. Helsingin tonttikartta vuodelta 1763
2. I kerros 1765 ja julkisivut
3. I kerroksen pohjapiirros v. 1765
vuoden 1974 pohjan päälle asetettuna
4. I kerros, pohjapiirrokset 1765-1974
5. I kerros, rakenteiden ajoitus
6. II kerros, pohjapiirrokset 1920-1964
7. II kerros
8. II kerros, rakenteiden ajoitus

VALOKUVAT

SAATTEEKSI

Kohde on vuonna 1765 valmistunut tulli- ja pakkahuone, joka sijaitsee Pantterin korttelissa osoitteessa Mariankatu 3. Paikanpäällä suoritettun havainnoinnin lisäksi apuna on käytetty arkistolähteitä, kuten vanhoja rakennuspiirustuksia, palovakuutusasiakirjoja, valokuvia ja kirjallisuuslähteitä. Rakennuspiirustusten osalta todettakoon, että tois- taiseksi ei ole löytynyt yhtään pohja- tai julkisivupiirustusta, jotka olisivat 1800-luvulta. Rakennuksen väritys- tutkimukset sisä- ja ulkopuolelta sekä rakenteellinen tutkimus suoritetaan toisessa vaiheessa.

Tehdyn tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että raken- nus on säilyttänyt paikoitellen kohtalaisesti tullikamarin- aikaista ilmettään. Tulli- ja pakkahuone toimi rakennukses- sa noin 120 vuotta. Helsingin huutokauppakamarin muutettua rakennukseen 1800-luvun lopulla alkoivat myös erilaiset muutostyöt ja peruskorjaukset seurata toisiaan. Viimeksi kuluneen sadan vuoden aikana rakennuksessa on suoritettu kuusi peruskorjausta, joista 1920 ja 1936 tehdyt olivat kaikkein eniten sisätiloja muuttaneita. Tällöin rakennus oli jo poliisilaitoksen hallussa.

Tekstiosuuden lisäksi tässä tutkimuksessa on liitteenä analysoidut pohjapiirustukset ja valokuvat sekä palovakuu- tusasiakirjat.

RAKENNUKSEN SUOJELUTAVOITTEET

Rakennus on vuonna 1988 vahvistetussa asemakaavassa merkitty suojeltavaksi rakennukseksi sr- merkinnällä. Lisäksi sitä koskee myös alueellinen suojelumääräys.

Tulli- ja pakkahuone on Helsingin kantakaupungin vanhimpia säilyneitä rakennuksia, jonka ulkoarkkitehtuuri on osittain 1700-luvulta ja osittain 1810-luvun korjausvaiheesta. Rakennus on myös valtakunnallisesti arvokas kohde.

Nykyiset sisätilat ovat molemmissa kerroksissa monimuotoiset, johtuen lukuisista lähinnä tällä vuosisadalla tehdyistä peruskorjauksista. Parhaiten vuoden 1813 jälkeisen tai peräti alkuperäisen ilmeensä ovat edelleen säilyttäneet ensimmäisessä kerroksessa pakkahuone ja toisenssa kerroksessa pohjoisen päädyn ~~keittiö~~ huonetta kookkaine vedettyine holkkalistoineen. Toisessa kerroksessa on myös jäljellä kahdessa pienessä huoneessa vanhaa lankkukattoa.

Nykyisissä sisätiloissa on edellämainittujen lisäksi säilytettäviä elementtejä kaikkien myöhäisempienkin korjausten kerrostuneisuus, joka ilmenee esim. erilaisina väliovina, heloituksina ja listoituksina.

Ullakkotilojen käyttöönottoon kaupunginmuseo suhtautuu kielteisesti, koska se aiheuttaa huomattavia rakenteellisia muutoksia, tuhoten samalla peruuttamattomasti yhden Helsingin vanhimmista rakentamattomista kylmistä ullakkotiloista.

Saniteettitilojen osalta kaupunginmuseo ei puolla saunatilojen rakentamista, vaan suosittaa pitäytymistä nykyisellä tasolla märkätilojen suhteen. Sauna on täysin vieras elementti historiallisessa rakennuksessa, ~~jonka~~ ^{sauna} rakentaminen ja käyttö aiheuttaa ja lisää rakenteiden vaurioriskiä. ~~rakenteita~~

Julkisivuissa on tehty huomattavia muutoksia 1920 ja 1936 peruskorjausten yhteydessä. Rakennuksessa sallitaan ainoastaan palauttavat aukkomuutokset, jos niiden toteuttamiselle on erittäin painavat syyt. Julkisivurappauksen korjaamista tulee edeltää selvitystyö, jossa kartoitetaan nykyisen rappauksen kunto ja mahdolliset vanhemmat rappauskerrostumat, värit ja kiviaineisten ikkunankehysten kunto. Julkisivujen kunnostamisessa tulee konsultoida myös Museoviraston asiantuntijaa konservaattori Pentti Pietarilaa.

Nykyinen asfalttipäällyste rakennusta ympäröivällä piha-alueella on materiaaaliltaan ja ulkonäöltään vieras. Rakennusta ympäröivät piha-alueet ovat olleet mukulakivin päällystetyt ja näkyvät hyvin esimerkiksi vuoden 1936 valokuvissa. Kaupunginmuseo suosittelee pihakiveyksen palauttamista historiallisin perustein.

Rakennusta ympäröi tällä hetkellä runsas puusto. Tarkasteltaessa vanhoja valokuvia aina vuodesta 1866 nykypäivään saakka, voidaan todeta, että tontilla ei ole kasvanut puustoa vielä vuonna 1936. Nykyiset puut, jotka ympäröivät rakennusta ovat siis verraten nuoria.

HELSINGIN KEHITYS

Augustin Ehrensvärd laati useita linnoitus- ja asemakaa-vasuunnitelmia Helsinkiä varten vuosina 1749, 1756 ja 1763. Niiden synty liittyy kysymykseen Helsingin asemasta osana Viaporin linnoitusta, jonka rakentamissuunnitelmat vahvistettiin jo vuonna 1747. Ehrensvärd piti tärkeänä myös itse kaupungin linnoittamista. Suunnitelmissa oli tarkoitus rakentaa bastionivyö kaupungin ympärille. Samalla menetetty rakennusoikeus oli ilmeisesti tarkoitus korvata oikeudella rakentaa kaksikerroksisia taloja. Ehrensvärd sijoitti osan julkisista rakennuksista siten, että ne olisivat muodostaneet bastioneja yhdistävän ns. kurtiinimuurin. Tulli- ja pakkahuone rakennettiin osaksi kurtiinimuuria, mutta tämän pidemmälle Helsingin kaupungin linnoitusmuurin rakentaminen ei koskaan edennyt. Sen sijaan Viaporin eli Suomenlinnan linnoitustyöt jatkuivat aina 1770-luvun alkupuolelle asti. Rakennustyö vilkastutti huomattavasti tulevan pääkaupungin sosiaalista ja taloudellista elämää. Ulkomaankaupan kehittymisen myötä uusi tulli- pakka- ja vaakahuone oli kaupungin pääsataman kupeessa, Laivasillan päässä, hyvin tärkeässä asemassa.

UUSI TULLI-JA PAKKAHUONE

Kaupungin ensimmäinen tulli- ja pakkahuone oli puusta rakennettu eikä vastannut 1700-luvun puolivälissä enää tiloiltaan ja kunnoltaan niitä vaatimuksia, jota alati lisääntyvä ulkomaankauppa toi tullessaan. Jo vuonna 1757 oli uuden tulli- ja pakkahuoneen rakennuspaikka valmiiksi katsottuna välittömästi vanhan rakennuksen vierestä. Koska hanke oli valtakunnallisestikin merkittävä suhtautui valtio myötämielisesti hankkeen toteuttamiseen luvaten luovuttaa louhittuja kiviä kivijalkaa varten ja rakennustöiden edistyksessä jopa hankkia suurimman osan rakennustarvikkeista. Koska hankkeeseen suhtauduttiin myötämielisesti valtion taholta, päätti maistraatti käynnistää rakennustyöt seuraavana vuonna. Tehtävää suorittamaan valittiin rakennusmestari Samuel Berner, jonka johdolla suoritettu rakennustyö eteni hitaasti. Berner kuoli ylläen, kun hankkeen toteutus oli vielä pahasti kesken ja sen suoritti loppuun rakennusmestari Johan Kristoffer Hillert. Rakennus valmistui vuonna 1765.

Rakennus muurattiin tiilestä käsittäen kaksi kerrosta, eikä lainkaan maanalaisia kellaritiloja. Vesikatto oli muodoltaan mansardikatto. Klassistiselle ulkoasulle ovat luonteenomaisia kerroslistat ja ikkuna-aukkojen barokkimaiset kehyslistat. Uudessa tulli- ja pakkahuoneessa oli ensimmäisessä kerroksessa suuri pakkahuone joka oli varustettu ristiholvin, vaaka- ja mittaushuoneet, tuulaakihuone ja kaksi portaikkoa käytävineen II kerrokseen.

Toisessa kerroksessa mainitaan olleen neljä huonetta meritullikamaria, kolme maistraattia ja yksi kämnerinoikeutta varten sekä kassahuone. Lisäksi toisessa kerroksessa oli ensimmäisestä kerroksesta nousevat kaksi portaikkoa käytävään. Tullilaitos sai vuonna 1804 lisää tilaa käyttöönsä, kun maistraatin käytössä olleet huoneet vapautuivat uuden raatihuoneen valmistuttua.

Ensimmäinen peruskorjaus rakennuksessa tehtiin 1700-luvun lopulla, vuonna 1799.

TULIPALO VUONNA 1808 JA SEN JÄLKEINEN AIKA

Vuonna 1808 Helsinkiä kohtasi suuri tulipalo, jossa myös tulli- ja pakkahuone kärsi vaurioita. Korjaustyöt aloitettiin vuonna 1811 uudelleenrakennuskomitean toimesta ja ne kestivät vuoteen 1813. Rakennuksen "vanha" ulkonäkö on peräisin tästä korjausvaiheesta, joka kuitenkin noudattanee pääpiirteissään alkuperäistä. Huomattavin muutos on ullakokerroksen korottaminen ja ullakon ikkunoiden rakentaminen pitkille julkisivuille. Mahdollisesti myös mansardikatto muutettiin tässä vaiheessa päistään aumatuksi satulakatoksi katoksi. Korjaustyön valmistuttua tulli- ja pakkahuone jatkoi toimintaansa rakennuksessa.

Palovakuutusasiakirjassa vuodelta 1834 todetaan, että rakennuksen ensimmäisessä kerroksessa oli yhteensä seitsemän huonetta ja toisessa kerroksessa 11 huonetta. Mainittakoon, että toisessa kerroksessa sijaitsi myös keittiö, jossa oli hella ja paistinuuni. Tulli- ja pakkahuoneen ulkoseinät olivat paksuudeltaan yhden kyynärän ja väliseinät yhden tiiliskiven verran. Ulkomitoiltaan rakennus oli 50 kyynärää pitkä, 20 kyynärää leveä ja 21,5 kyynärää korkea maanpinnasta katon harjalle mitattuna.

Rakennuksessa oli myös kaakeliuuneja sekä lasittamattomasta tiilestä muurattuja uuneja, jotka oli maalattu. Toisessa kerroksessa kaikki lattiat olivat lankkua samoin alakerran kahdessa huoneessa. Sisäkatot olivat toisessa kerroksessa lankkua kuten myös yhdessä alakerran huoneessa. Ensimmäisessä kerroksessa oli lisäksi holvattuja, tiilestä muurattuja kattoja sekä puisia palkkikattoja. Edelleen palovakuutusasiakirjassa mainitaan, että rakennuksessa on ollut täysranskalaisia öljymaalilla maalattuja peiliovia sekä puisia ovia jotka oli päällystetty rautapellillä. Ikkunoiden todettiin olleen öljymaalilla maalatut. Yhdessä alakerran huoneessa mainitaan olleen rintapaneelia 15 kyynärää ja kahdeksassa yläkerran huoneessa 220 kyynärää. Seuraavat palovakuutusasiakirjojen tarkastuskertomukset ovat vuosilta 1839, 1845, 1847, 1850, 1870 ja 1877 mutta niistä ei ilmene mainittavia muutoksia.

Vuonna 1848 annetulla keisarillisella päätöksellä oli tullin- ja pakkahuone määrätty revittäväksi, koska se ei enää vastannut tiloiltaan sille asetettuja vaatimuksia. Rakennuksen purkamista ei kuitenkaan toteutettu ja tullikamaritoiminta jatkui Mariankatu kolmen tiloissa aina vuoteen 1888, jolloin tullin- ja pakkahuone muutti uusiin tiloihin.

RAKENNUKSEN UUSI KÄYTTÖ

Tullin- ja pakkahuoneen siirryttyä 1800-luvun lopulla muualle rakennuksessa aloitti toimintansa Helsingin huutokauppa-kamari, joka kuitenkin luopui rakennuksesta melko pian. 1900-luvun alkupuolella rakennukseen muutti Kruunuhaan poliisiasema. Rakennus oli poliisin käytössä aina vuoteen 1974. Tänä aikana siinä tehtiin neljä remonttia, joista suurimmat vuosina 1920 ja 1936, jolloin varsinkin ensimmäisen kerroksen huonetiloja muutettiin selleiksi. Vuodesta 1974 lähtien rakennuksessa on toiminut Helsingin kaupungin pysäköinninvalvontatoimisto.

JULKISIVUT

Rakennuksen pääjulkisivu oli 1700-luvulla Pohjoissatamaan päin ja se sijaitsi aivan Laivasillan kupeessa. Satama oli pitkään vaatimaton luonnonlahti, jossa oli muutamia laitureita. Vuoden 1808 tulipalon ja Laivasillan uudelleenrakentamisen jälkeen alettiin myös kiinnittää yhä enemmän huomiota sataman syväykseen ja laiturijärjestelyihin, jotta se entistä paremmin pystyisi palvelemaan lisääntyvän kauppamerenkulun tarpeita.

Valmistuttuaan 1765 rakennus, tiilestä muurattuna ja rapattuna oli valmis toimimaan tulli- ja pakkahuoneena. Rakennus käsitti matalahkon kivijalan, kaksi kerrosta ja mansardikaton alla olevan ullakkotilan. I kerroksen julkisivuja hallitsivat vuorotellen ikkunat ja suuret rautapellillä päällystetyt yläreunastaan pyöristetyt pariovet, jotka johtivat pakkahuoneeseen, vaakahuoneeseen ja mittaushuoneeseen.

Ensimmäisen ja toisen kerroksen välissä oli rapattu vaakalista. II kerroksen ikkuna-aukot olivat suuremmat kuin I kerroksessa ja niitä ympäröivät arkistolähteiden mukaan kiviaineinen kehys.

Vuoden 1808 tulipalossa rakennus vaurioitui pahoin. Korjaustyöt aloitettiin vuonna 1811 ja ne kestivät kaksi vuotta. Korjaustöiden päätyttyä olivat myös julkisivut saaneet uutta ilmettä. Rakennusta oli korotettu ullakkokerroksen osalta siten, että Mariankadun ja Laivasillan puoleisille julkisivuille oli rakennettu uudet pienet ikkuna-aukot II kerroksen ikkunoiden yläpuolelle. Saman korjauksen yhteydessä todennäköisesti myös muutettiin kattomuotoa, siten että se nyt oli päistään aumattu satulakatto.

Ikkuna- ja oviaukotus lienee pysynyt melko samanlaisena kuin 1700-luvulla. Valokuvissa vuosilta 1866 ja 1936 näkyy I kerroksessa vielä neliönmuotoiset ikkuna-aukot, jotka on varustettu rautapeltisin ikkunaluukuin ja suuret rautapeltiset pariovet. Varhaisimmassa valokuvassa vuodelta 1866 on II kerroksessa kuusiruutuiset ikkunat, jotka ovat edelleen pääosin paikoillaan lähinnä Mariankadun puoleisella julkisivulla. Laivasillan puoleiset ikkunat on uusittu 1990-luvulla.

Seuraava huomattava muutos tapahtui Mariankadun puoleisella julkisivulla, kun Helsingin huutokauppakamari muutti rakennukseen 1800-luvun lopulla. Tällöin muutettiin II kerroksen keskimmäinen ikkuna-aukko oviaukoksi. Samalla rakennettiin kulkusilta kadulta suoraan toiseen kerrokseen. Huutokauppakamaritoiminnan loputtua rakennukseen asettui Kruunuhaan poliisilaitos. Tilat eivät vastanneet poliisin käyttötarpeita ja vuonna 1920 tehtiin suuri peruskorjaus.

Ensimmäiseen kerrokseen rakennettiin sellejä, jotka vaikuttivat rakennuksen julkisivuihin siten, että suuria ikkuna-aukkoja muutettiin pieniksi sellinikkunoiksi.

Poliisilaitoksen tiloja ajanmukaistettiin edelleen peruskorjauksessa vuonna 1936, jolloin alakertaan rakennettiin lisää tiloja ja samalla julkisivut, varsinkin I kerroksen osalta uudistettiin täysin. Vuoteen 1936 saakka säilyneet neliönmuotoiset ikkunat uusittiin ja suuret rautapeltiset pariovet korvattiin tavallisilla ulko-ovilla.

Rakennuksen päädyissä ei ole ollut alunperin ikkuna-aukkoja, mutta toimintojen muututtua molempiin päätyihin rakennettiin ikkunoita; ensin vuoden 1920 korjaustyön yhteydessä Aleksanterinkadun puoleiseen päätyyn ensimmäiseen kerrokseen pieniä ikkunoita ja seuraavassa peruskorjauksessa vuonna 1936 suuret ikkunat molempiin päätyihin. Viimeisin ikkuna-aukko avattiin vuoden 1964 korjauksissa toisen kerroksen pohjoispäätyyn.

I KERROS

Ensimmäisen kerroksen tiloja ovat hallinneet tulli- ja pakkahuoneen aikana 1800-luvun lopulle saakka suuret huone-tilat. Pakkahuone käsitti koko pohjoispäädyn. Tila muodostui neljästä tiilestä muuratusta ristiholvista ja poikittaisista tynnyriholveista. Tila on säilyttänyt alkuperäisyytensä hyvin, kaikissa suurissa peruskorjauksissa tilaa on jaettu ainoastaan kevyin väliseinin, joita on aina tarpeen tullen purettu ja rakennettu uudelleen.

Mariankadun puoleisessa osassa oli kaksi portaikkoa välikäytävineen toiseen kerrokseen. Vuodelta 1765 olevan pohjapiirustuksen mukaan portaikko kiersi yhtenä nousuna toiseen kerrokseen asti ilman lepotasanteita. Jossakin vaiheessa toinen portaikoista, Aleksanterinkadun puoleinen, purettiin ja sen paikalle rakennetaan huonetiloja. Toisen portaikon tarkka purkuajankohta ei ole tiedossa, mutta jo vuoden 1915 palovakuutusasiakirjassa puhutaan enää yhdestä portaikosta. Mahdollisesti jäljelle jääneessä portaikossa tehdään muutostöitä jo vuoden 1920 remontissa, mutta lopullisesti vanha portaikko puretaan vuonna 1936. Tilalle rakennetaan täysin uusittu porrashuone uusine portaineen ja lepotasanteineen. Samalla avataan uudet kulkuyhteydet toiseen kerrokseen.

Pääportaikon takana sijaitsi vaakahuone, joka vielä vuoden 1920 kuvassa on säilyttänyt alkuperäisen muotonsa. Vasta vuoden 1936 korjaustöissä vaakahuoneen paikalle rakennetaan neljä selliä, jotka ovat edelleen olemassa. Tosin kahden reunimmaisen sellin välistä on poistettu väliseinä vuoden 1964 korjauksissa.

Mittaushuoneen paikalle rakennettiin vuoden 1920 remontissa neljä selliä. Yhden sellin seinärakenteissa on vieläkin nähtävissä holvikaari, joka näkyy vuoden 1765 kuvassa mittaushuoneen seinässä olevana pienenä ulokkeena (holvikaaren alaosa). Sellit ovat edelleen paikoillaan. Mariankadun puoleiseen osaan mittaushuonetta tehtiin käytävä, jonka katto on myöhemmin alaslaskettu ja sen taakse on asennettu nykyajan tekniikkaa. Uusi alaslaskettu katto päättyy vanhaan hormirakenteeseen.

Alkuperäisen tuulaakihuoneen ja sen viereisen välihuoneen paikalle on viimeistään 1920-luvulla tehty selli- ja huoltotiloja. Tilat ovat edelleen olemassa vähäisin muutoksin.

Vuoden 1936 peruskorjauksessa ensimmäiseen kerrokseen rakennettiin WC- ja suihkutiloja. Poliisilaitoksen aikana ensimmäiseen kerrokseen rakennettiin myös lukuisia uusia tulisijoja sellien lämmittämistä varten.

II KERROS

1700-luvulla toisessa- eli pääkerroksessa toimivat tullikamarin lisäksi maistraatti vuoteen 1804, jolloin sille valmistuivat uudet tilat. Vuoden 1834 palovakuutusasiakirjassa mainitaan toisessa kerroksessa olleen 11 huonetta, käsittäen myös keittiön. Lattioiden ja kattojen mainittiin olleen lankkua ja lisäksi kahdeksassa huoneessa oli paneeli seinissä. Helsingissä suurta tuhoa aiheuttaneen tulipalon aikaansaamat korjaustyöt tulli- ja pakkahuoneella olivat valmistuneet vuonna 1813.

Ensimmäinen pohjapiirros toisesta kerroksesta on vasta vuodelta 1920. Sitä aikaisemmat tiedot perustuvat palovakuutusasiakirjoihin, joista useimmat ovat vain tarkastuskertomuksia, eikä niissä kuvailla rakennusta tai sen sisätiloja.

Vuonna 1920 II kerroksessa on ollut kahdeksan huonetta ja pienempiä kevyin väliseinin erotettuja tiloja. Sen jälkeen tehtävät korjaukset painottuvat jokseenkin rakennuksen Aleksanterinkadun puoleiseen päähän. Näihin huonetiloihin rakennetaan erilaisia pienempiä tiloja kevyin väliseinin, muutetaan vintille vievän portaikon paikkaa ja tehdään uutta käytävää. Sen sijaan rakennuksen pohjoispäädyssä sijaitsevat neljä huonetta pysyvät kooltaan ja ilmeeltään melko muuttumattomina näihin päiviin asti. Huoneet ovat korkeita ja katonrajassa on leveä holkkalista, joka viittaa 1800-luvun alkuun tai varhaisempaan vaiheeseen.

Myöskin toiseen kerrokseen tulee vuonna 1936 WC-tiloja. Poliisilaitoksen aikaisissa suurissa korjauksissa 1920 ja 1936 tulisijojen paikoissa tapahtuu muutoksia. Lopullisesti kaikki tulisijat puretaan vuoden 1964 yhteydessä.

Nykyään toinen kerros on lähestulkoon siinä asussa kuin se korjattiin vuonna 1936. Sen jälkeen on tehty ainoastaan joitakin kevyitä väliseinämuutoksia.

ULLAKKOTILAT

Ullakko on ollut aina kylmää tilaa. Vasta vuoden 1947 korjaustöiden yhteydessä ullakolle rakennetaan säilytystilaa arkistoa varten. Tosin jo vuoden 1936 yhteydessä II kerroksesta ullakolle menevien portaiden paikkaa siirrettiin, samalla kun purettiin pois vanha hormiryhmä.

Ullakon permantona on tiilinen palopermanto. Massiiviset kattotuolit tukeutuvat ulkoseinille ja nykyään näkyvää rakentamatonta ullakkotilaa hallitsee kaksi vanhaa hormiryhmää.

KELLARIKERROS

Rakennuksessa ei ole maanpinnan alapuolisia kellaritiloja.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Palovakuutusasiakirjat vuosilta 1834 - 1915, Kansallisarkisto

Rakennuspiirustukset; Rakennusvalvontavirasto, arkisto, Siltasaarenkatu

Valokuvat; Helsingin kaupungin museon kuva-arkisto, Sofiankatu 4

Erävuori Jukka; Helsingin sataman ja satamahallinnon historia, Helsinki 1981, s 35-36, 44, 70

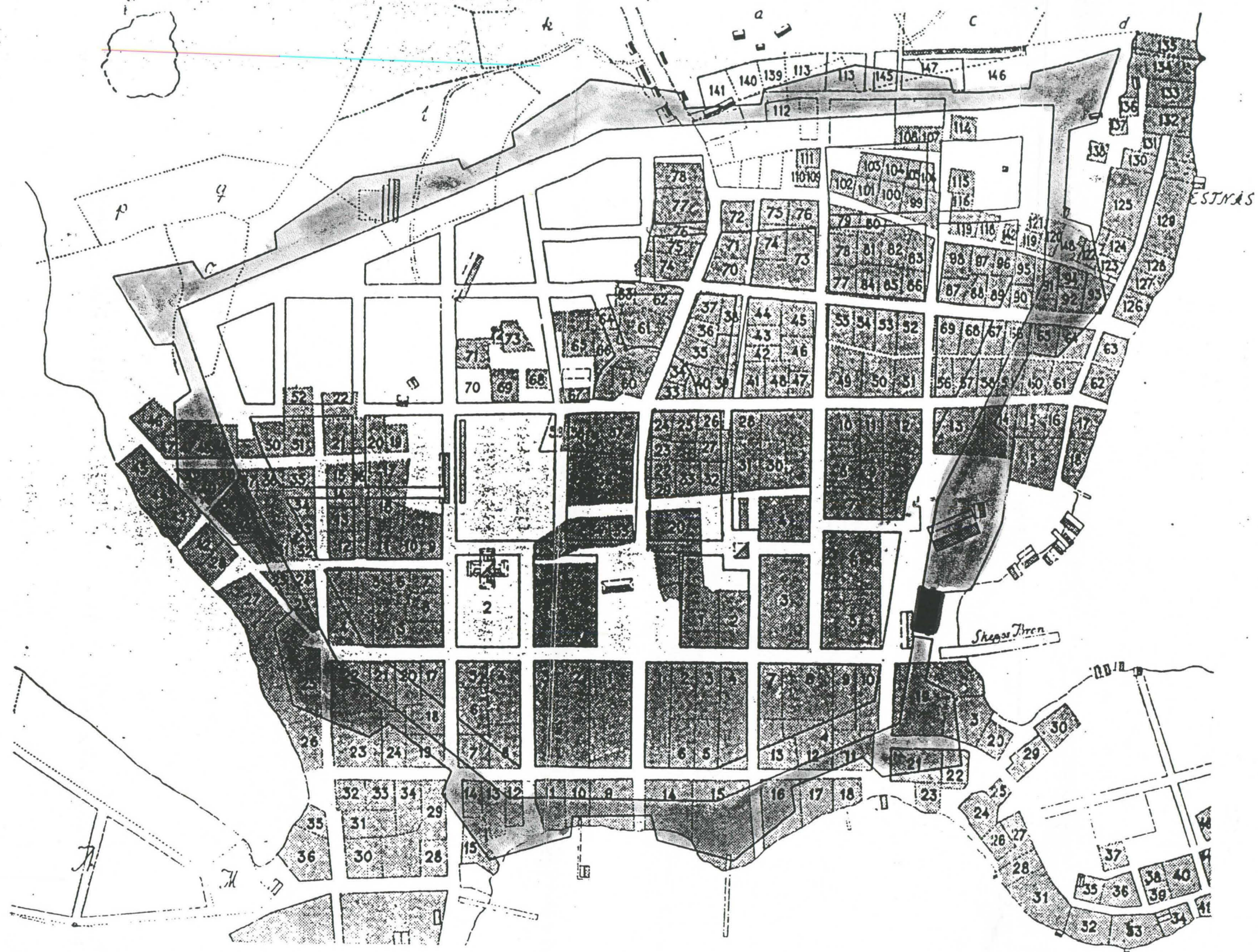
Helsingin vanhan kaupunginosan asemakaavan muutos, rakennushistoria, Helsingin kaupungin kaupunkisuunnitteluviraston asemakaavaosaston julkaisu AB:3/77

Hornborg Eirik; Viaporin perustamisesta maaherrainistuimen siirtoon, Helsingin kaupungin historia II, Helsinki 1950, s239-241

Kovero Martti; Helsinki liikennekeskuksena, Helsingin kaupungin historia IV:1, Helsinki 1955, s. 216

Kovero Martti; Helsinki liikennekeskuksena, Helsingin kaupungin historia III:1, Helsinki 1950, s. 274

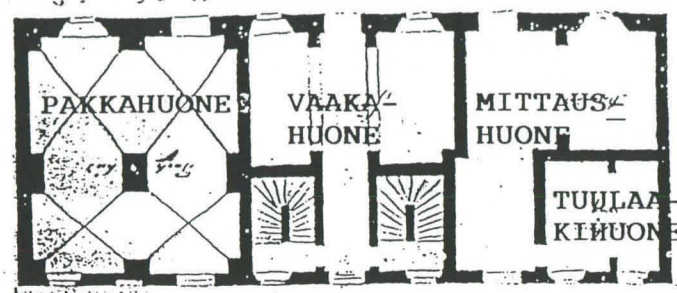
Lilius Henrik; Kaupunkirakennustaide 1743 - 1775, Ars-Suomen taide 2, Keuruu 1988, s. 92

Kuva 37. Helsingin tonttikartta v:lla 1763. Karttaan on merkitty uudelleenjärjestetty asemakaava ja suunnitellut linnoituslaitteet. Hälytyskatu on piirretty välittömästi linnoitusvyön sisäpuolelle. Laivasillan luona näkyy tällöin vasta rakenteilla ollut uusi pakkahuone kurtiiniin sovitettuna; vanha oli vielä jäljellä ja näkyy heti uuden takana. Samoin on paikoillaan v. 1730 valmistunut raatihuone. Kirkon pohjoispuolella sijaitsevat pitkät talot ovat kruununtallin rakennuksia, ja talo, joka vielä edempänä pohjoisessa on vinossa katuverkkoon nähden, on Gyllenborgin parakki. Tontilla n:o 1 itäisessä kaupunginosassa sijaitsi Sederholmin kivitalo; muut Ruotsin vallan aikana rakennetut yksityiset kivitalot ovat eteläisen kaupunginosan tonteilla 1—5. Pohjoisen kaupunginosan tontilla 3 oli maaherran, sittemmin ylipäällikön virka-asunto; tontti 6 oli kirkkoherran pappilana ja tontti 13 vankilana. Arkkitehti B. Aminoffin piirtämä jäljennös Geeten kartasta.

Alkuperäiskartan kaksoiskappale Helsingin kiinteistötoimistossa.

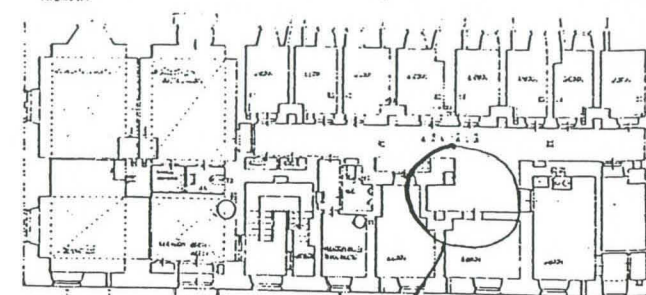
LIITE 1

PÄÄPORTAIKOT

1765

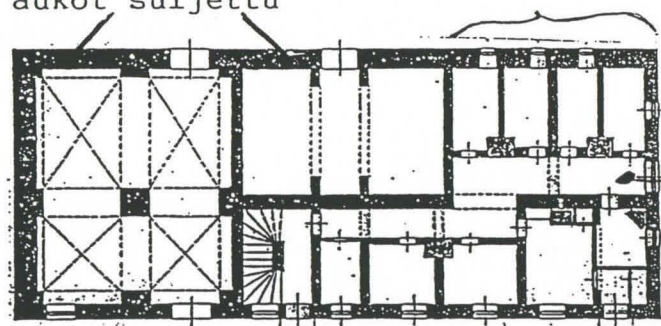
"Marraskuun 2 p:nä 1765 todettiin että pakkahuone oli täysin valmis., kun taas holvatussa pohjakerroksessa - ympärysmuurin taloissa piti näet olla holvattu alakerta - oli kolme salia, joita käytettiin pakka-, vaaka- ja mittaushuoneena sekä tuulaakihuone." E. Hornborg, Hels.hist.

1947

Käytävää on laajennettu aulaksi ja samalla kahta huonetta on pienennetty.

Alkup. ikkuna-
aukot suljettu Neljä uutta selliä, ikkunamuutokset

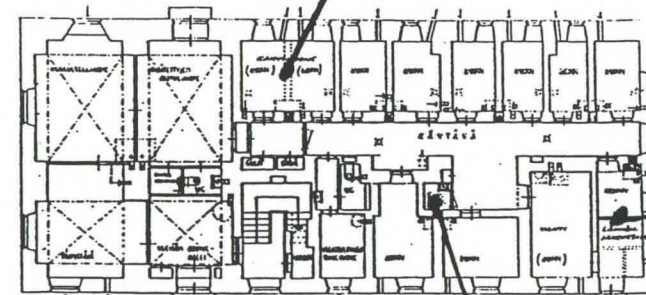
1920,

Toinen alkuperäisistä portaikoista on purettu v. 1920 mennessä. Tilalle on rakennettu käytävää ja sellejä. Samalla on tehty ikkunamuutoksia.

Käytävä, ikkuna

Vanha huonetila on jaettu kevyin väliseinin, uusi ikkuna päätyseinällä.

Kahden sellin välinen seinä on purettu.

1964

Siivouskomero

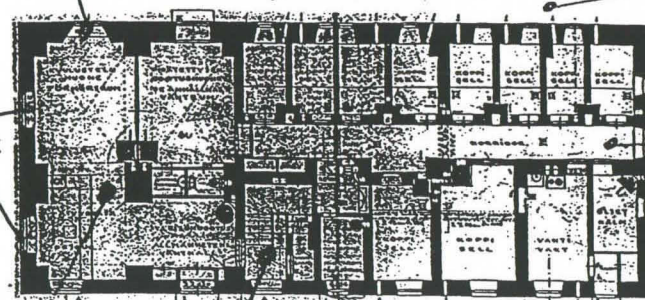
Väliseinän paikkaa on muutettu.

alkup. ikkuna
avataan.

Vanha vaakahuone on muutettu selleiksi.
Ikkunamuutokset.

Ulkoseinille tehdään ilmanvaihtokanavia.

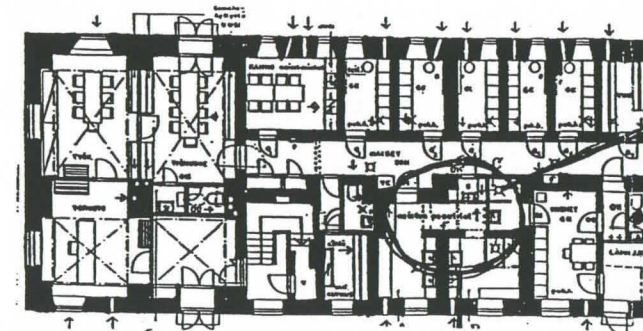
Käytävä jatkuu pakkahuoneeseen asti.

1936

Portaikko Huoneita on suurennettu samalla, kun käytävä on rakennetaan suoristettu uudestaan komero alle.

Pakkahuone on jaettu pienempiin tiloihin kevyin väliseinin. Holvikaaren alle on rakennettu WC. Myös portaikon oikealle puolelle on tehty WC/suihkutilat.

1974

Aulan ja huoneen paikalle on rakennettu pesutilat, väliseinamuutoksia

WC

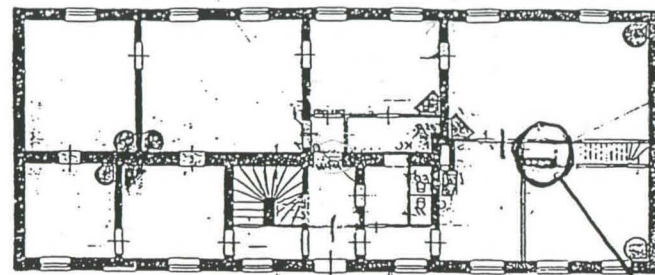
LIITE 4

MARIANKATU 3
Tulli- ja pakkahuone, valm. 1765

I KERROS, POHJAPIIR. 1765-1974

Helsingin kaupunginmuseo
Jaana Perttilä

11/96

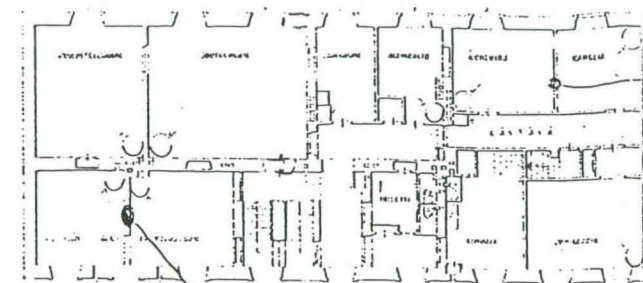
1920

Kulkusilta II kerrokseen näkyy jo 1890-luvun valokuvissa.

" Marraskuun 2 p:nä 1765 todettiin, että pakahuone oli täysin valmis....Pääkerroksessa oli neljä huonetta meritullikamaria kolme maistraattia ja yksi kämnerinoikeutta varten sekä kassahuone,... "

E. Hornborg, Hels.hist.

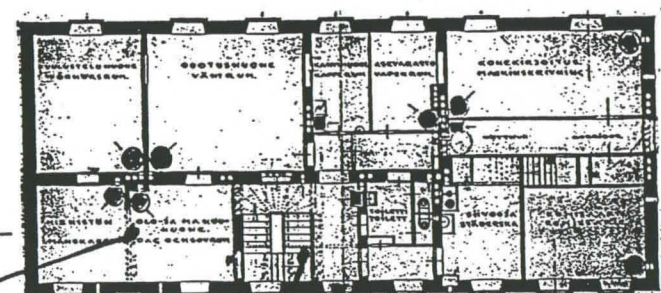
Tämän hormiryhmän savupiippu näkyy v.1866 valokuvassa jolloin pyöreitä uuneja ulkonurkissa ei vielä ollut.

1947

Poispurettu väliseinä rakennetaan uudelleen.

Uusi väliseinä

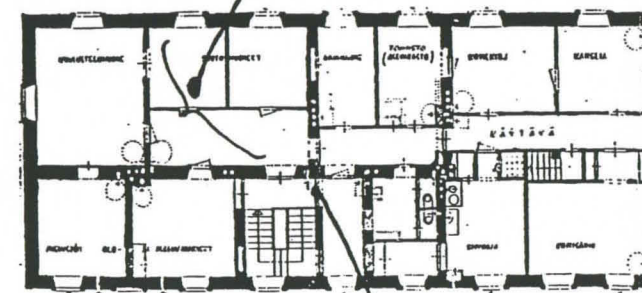
Vanha väliseinä puretaan.

1936

Portaikko uusitaan. Oviaukko-muutoksia.

Kulkusilta puretaan ja oviaukko muutetaan ikkunaksi.

Huonetiloja jaetaan uudestaan kevyillä väliseinillä. Vintin portaikon paikka muuttuu ja vanha hormi puretaan.

1964

Oviaukko suljetaan.

Tila jaetaan pienemmäksi uusien kevyin väliseinillä.

Kaikki loputkin vanhat tulisijat puretaan pois.

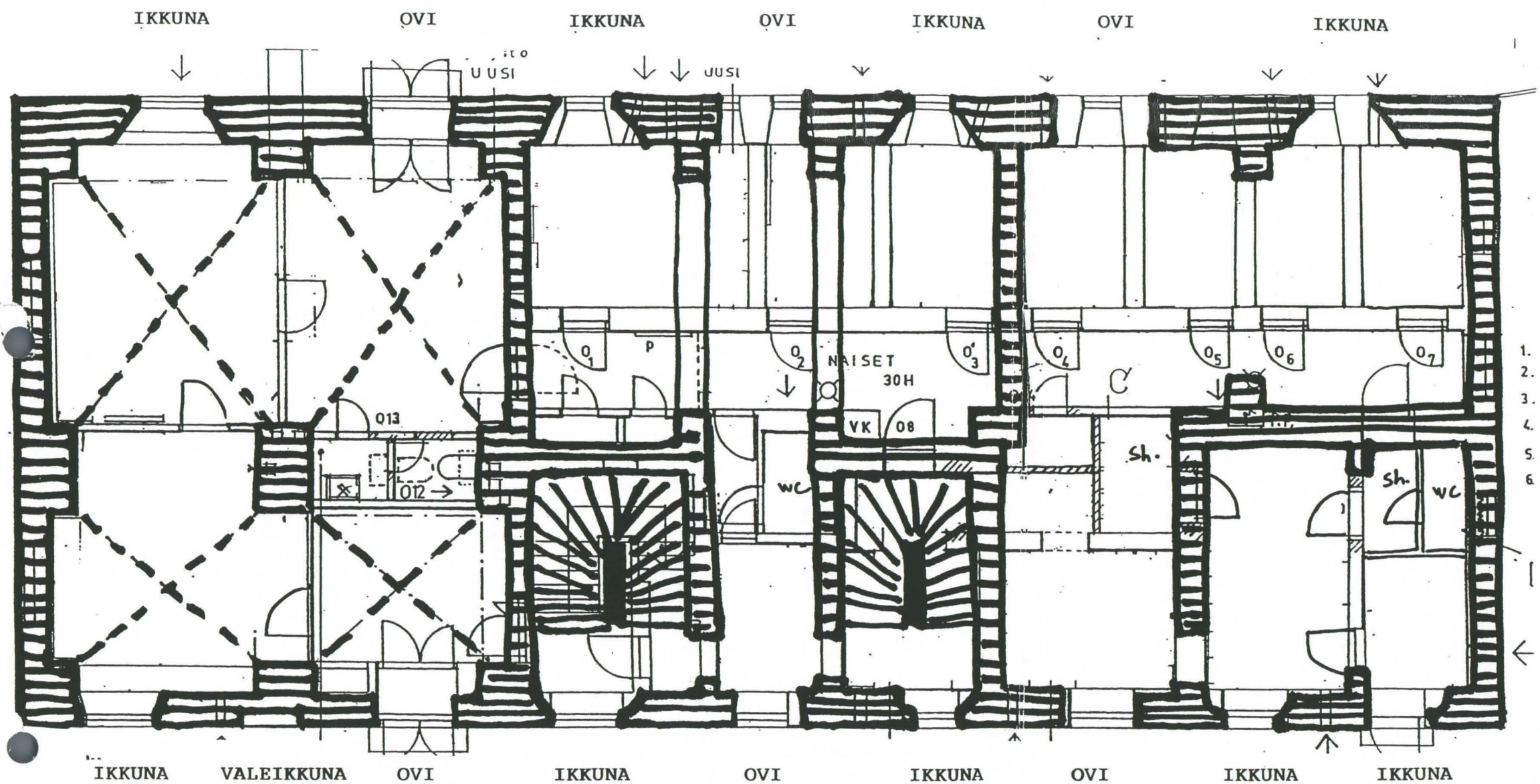
LIITE 6

Uusi käytävä.

MARIANKATU 3
Tulli- ja pakkahuone, valm. 1765

II KERROS, POHJAPIIR. 1920-1964

Kelsingin kaupunginmuseo
Jaana Perttilä 11/96

ENSIMMÄISEN KERROKSEN POHJAPIIRUSTUS VUODELTA 1765
vuoden 1974 pohjan päälle asetettuna.

LIITE 3

MARIANKATU 3
Tulli- ja pakkahuone, valm. 1765

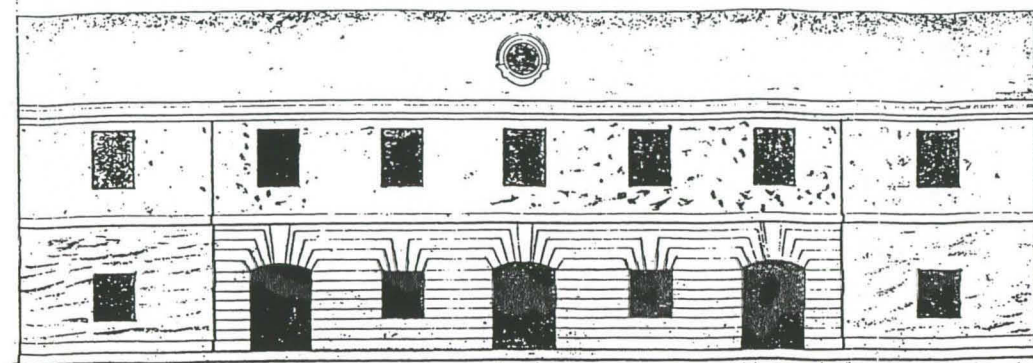
I KERROKSEN POHJAPIIR. V.1765
VUODEN 1974 POHJAN PÄÄLLE
ASETETTUNA

Helsingin kaupunginmuseo
Jaana Perttilä

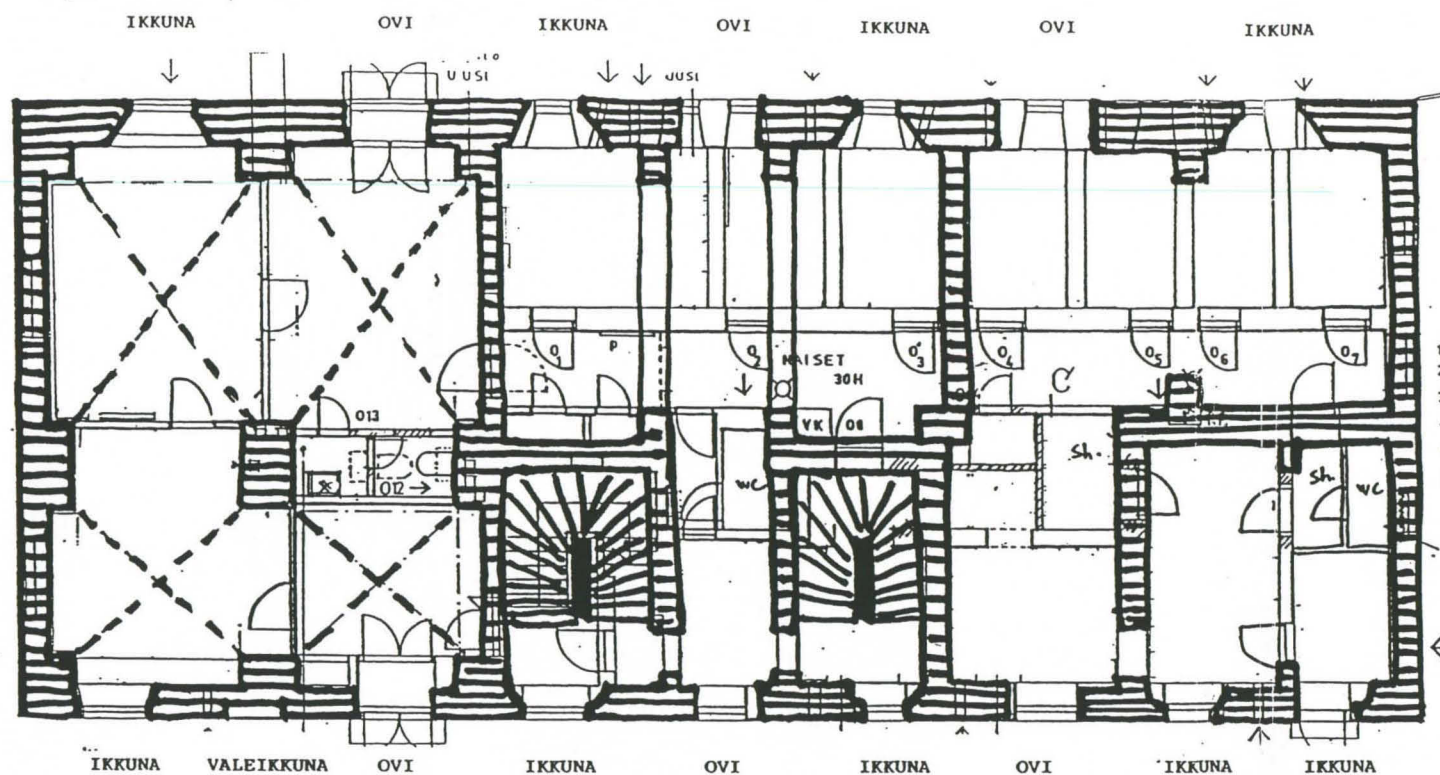
11/96

1930-LUKU, ENNEN V. 1936 REMONTTIA

1765

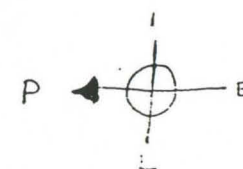

1765

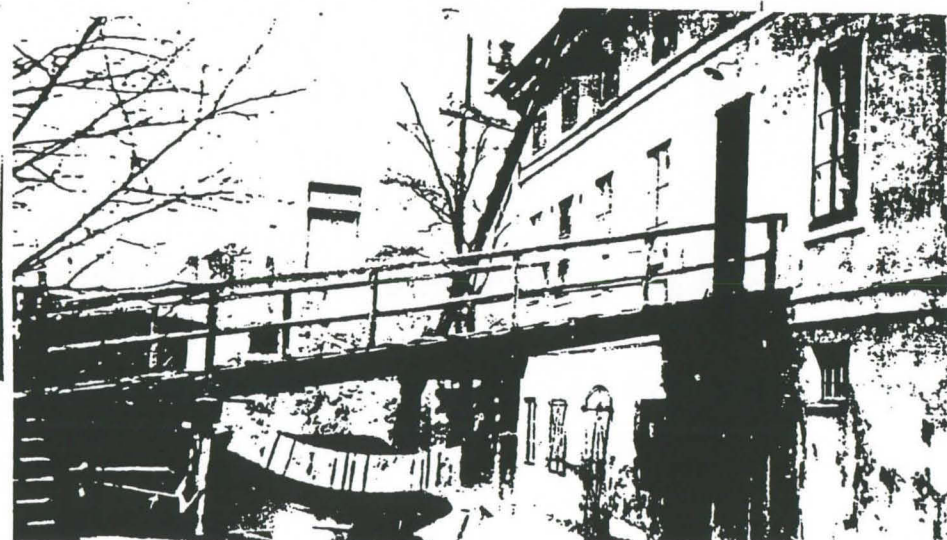
Rakennuksen ensimmäisen kerroksen julkisivua rytmittivät alunperin ikkunat ja suuret yläosastaan pyöristetyt pariovet.

Vuoden 1866 kuvassa julkisivu on vuonna 1811 alkaneen korjaustyön jälkeisessä asussa. Ensimmäisen jalkoisen kerroksen julkisivuaukotus noudattanee kuitenkin alkuperäistä.

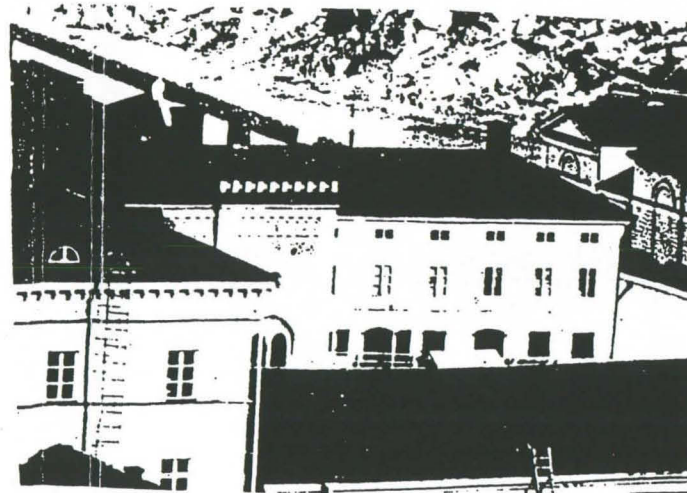
Osa näistä ovista ja ikkunoista säilyi aina vuoden 1936 remonttiin saakka paikoillaan.

LIITE 2

1930-LUKU, ENNEN V. 1936 REMONTTIA

1866

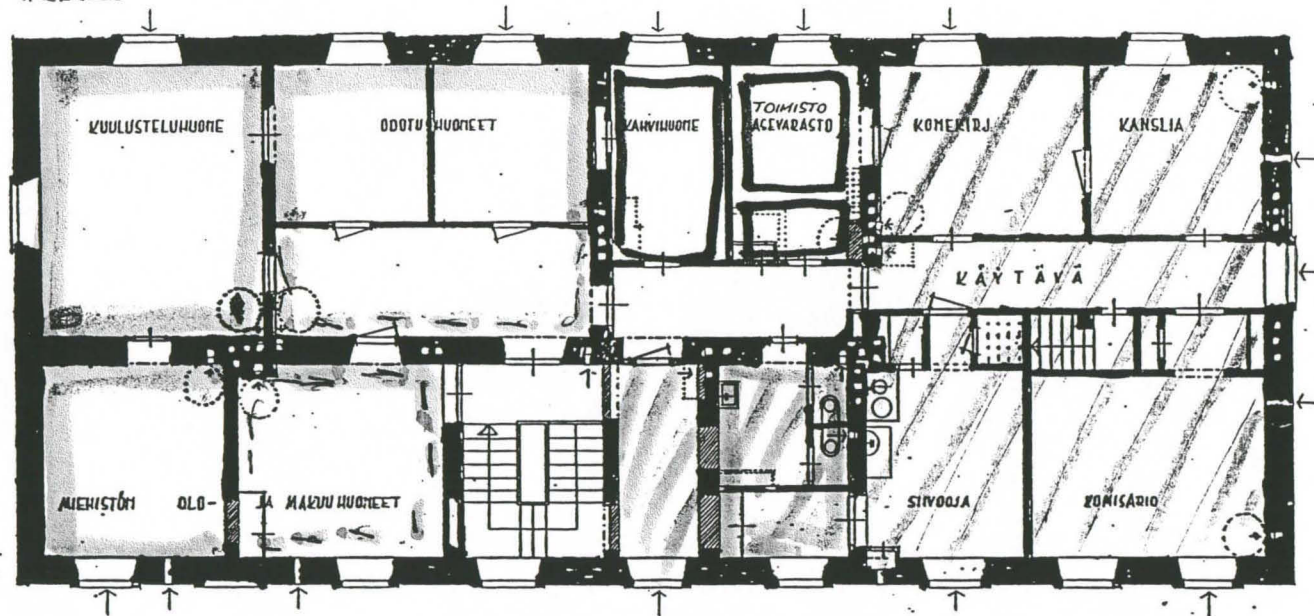
MARIANKATU 3
Tulli- ja pakkahuone, valm. 1765

I KERROS 1765 JA JULKISIVUT

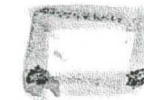
Helsingin kaupunginmuseo
Jaana Perttilä

11/96

II KERROS

1964

Huoneiden koko, korkeus ja holkkalistat vaikuttavat lähes alkuperäisiltä, 1700-luvulta tai 1800-luvun alkupuolen suuren remontin jälkeiseltä ajalta.

Nykyisen alaslasketun katon alla vanha katto.

Maalattu lankkukatto, holkkalista.

Toisen alkuperäisen porrashuoneen paikka.

Katto ja holkkalistat vedetty uudelleen tod.näk. 1920/30-luv.

Eteläpäädyssä (Aleksanterink. puoleinen pääty) huonejako on muuttunut.

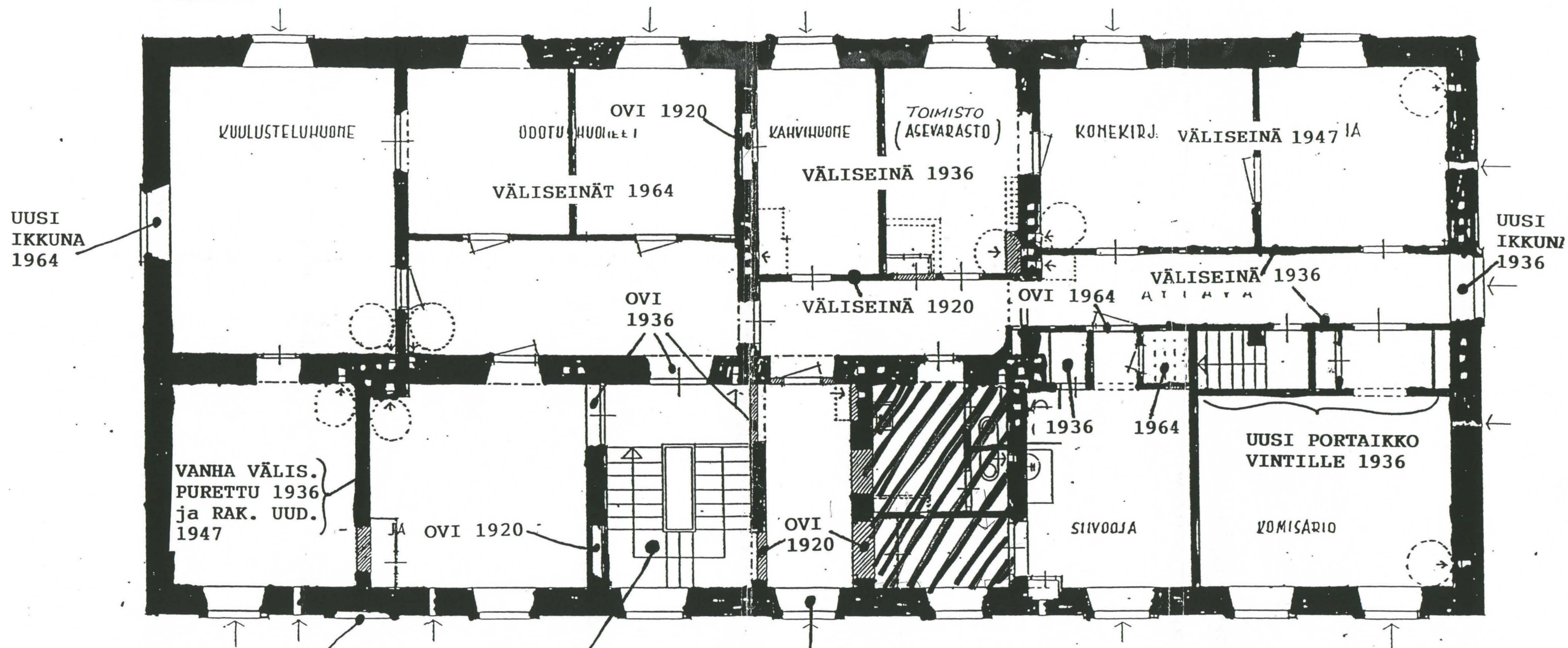
LIITE 7

MARIANKATU 3
Tulli- ja pakkahuone, valm. 1765

II KERROS

Helsingin kaupunginmuseo
Jaana Perttilä 11/96

II KERROS

VALEIKKUNA

RAKENNETTU UUSI
PORTAIKKO VANHAN
TILALLE 1936

IKKUNA	1866	(valok.)	lastaussilta
PARIOVET	1890-1.	(valok.)	
PARIOVET	1920	(piir.)	
IKKUNA	1936	(piir.)	
IKKUNA	1947	(piir.)	
IKKUNA	1964	(piir.)	

LIITE 8

MARIANKATU 3
Tulli- ja pakkahuone, valm. 1765

II KERROS, rakenteiden ajoitus

Helsingin kaupunginmuseo
Jaana Perttilä 11/96

POLIISSI I HEN PIIRI. TONTTI N^o2 ALEKSANTERINKADUN VARRELLA
KORTTELISSA N^o7 HELSINGISSÄ

Helsingin kaupungin julkisivuvaltuusten tarkastusainekun-
nalla ei ole mitään muistutuksia tältä julkisivuvaltuudesta vaa-
taan ja puolia on vahvistamista.

Helsingissä, 12. joulukuuta 1916.

Toimikunnan puolesta
M. M. K. K.

MARIANKADUN PUOLEINEN JULKISIVU.

FASAD MOT MARIEGATAN

35 I 26

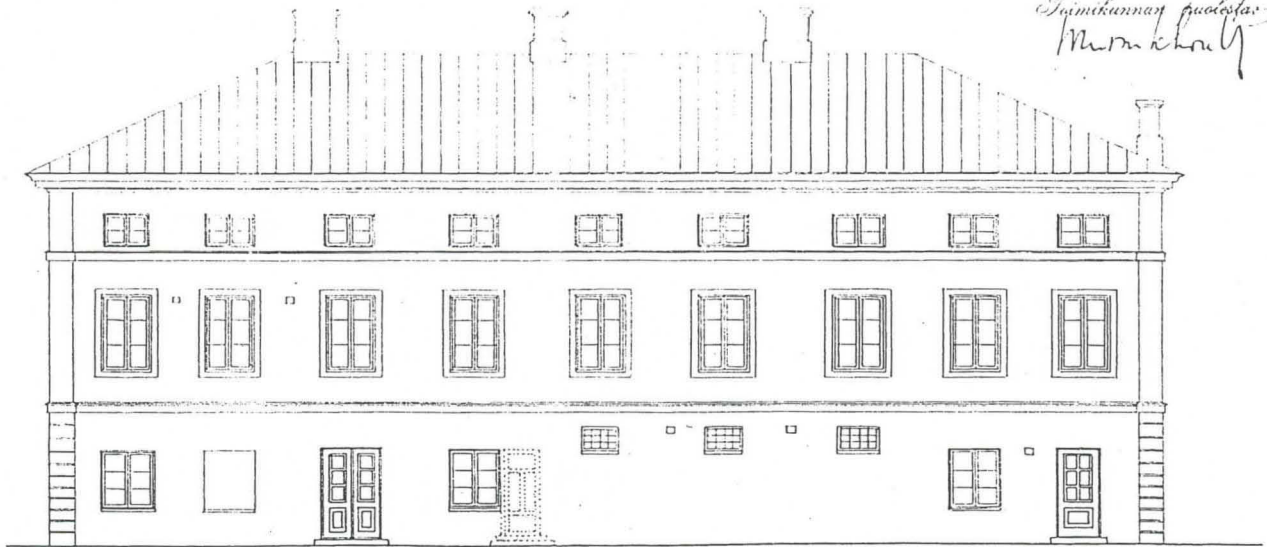
HELSINGIN KAUPUNGIN KATTELYSVALTUUSTO. TALORAKENNUSOSASTO. Piirustus Rittling	HELSINGFORS STADS BYGGNADSKONTOR. HUSBYGGNADSAVDELNINGEN. No 52 1916
---	--

1936. Mariankadun puoleinen julkisivu
 Helsingin kaupunki, rakennusosasto, 1936.

Helsingin kaupungin julkisivupiirustuksen tarkastusosasto
 nalla ei ole mitään muuta kuin julkisivupiirustusta
 taan ja piirustuksen tarkastamista.

Helsingin kaupunki, 1936.

Tarkastus
 M. K.

MARIANKADUN PUOLEINEN JULKISIVU.

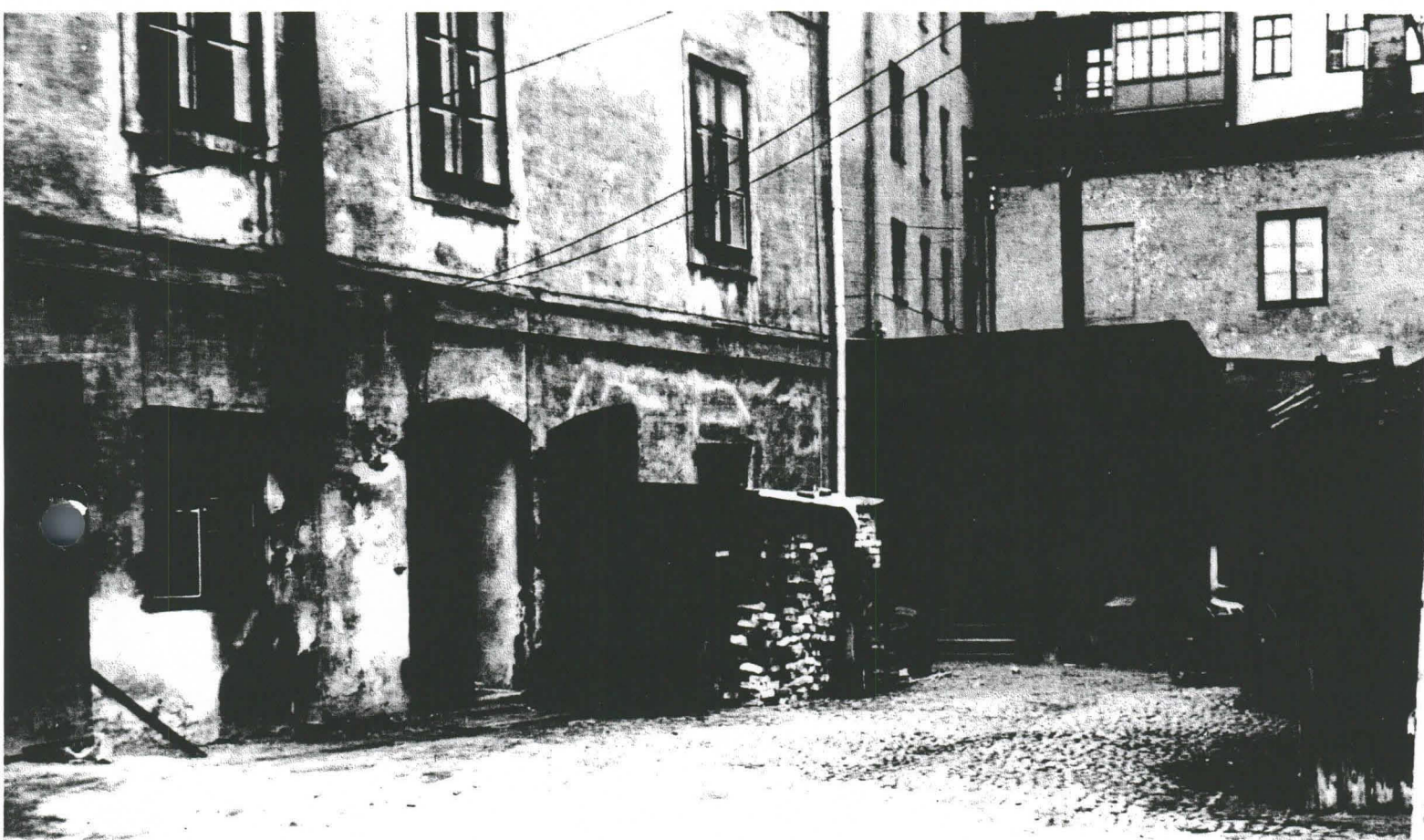
FASAD MOT MARIEGATAN

1936, Mariankadun puoleinen julkisivu

Julkisivupiirustus vuodelta 1936. Rakennus on säilynyt tämän näköisenä näihin päiviin asti.

1936, pohjoispääty

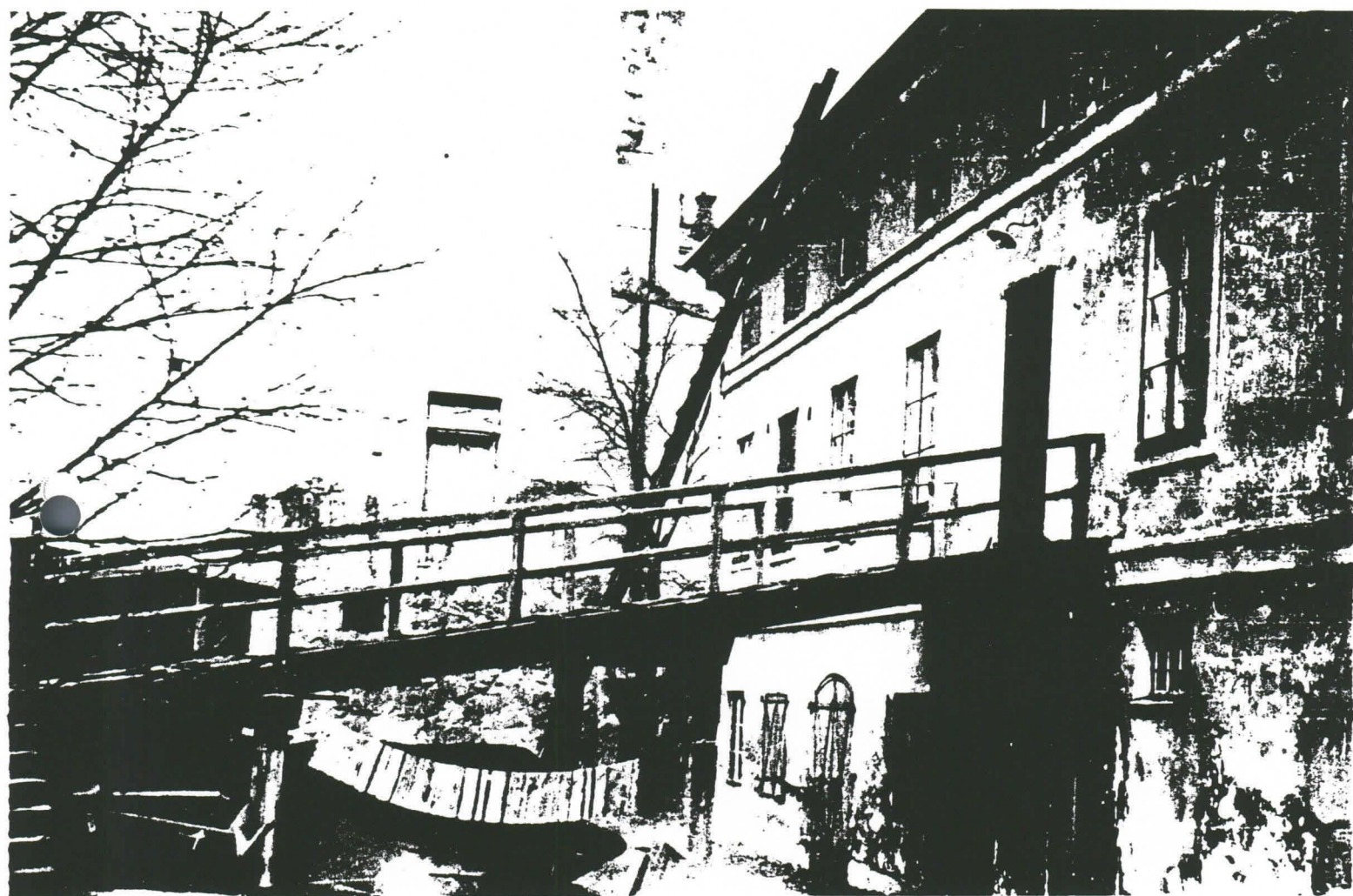
Taustalla näkyy merenpuolella oleva makasiinirakennus.

1936, merenpuoleinen julkisivu

Kuvassa näkyvä osuus julkisivusta vastaa vielä vuosien 1765/1813 ulkoasua.

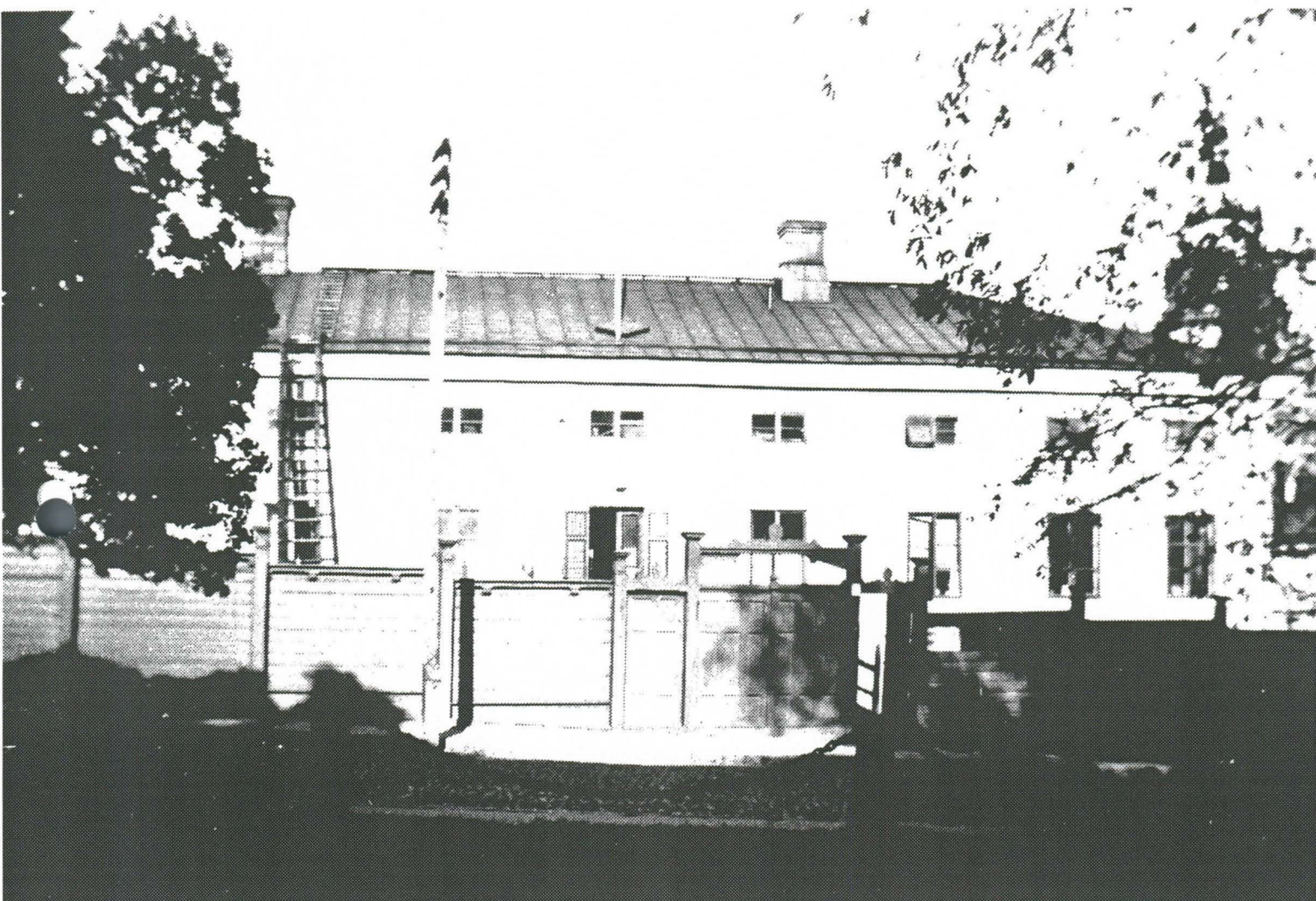

1936, Mariankadun puoleinen sisäpiha

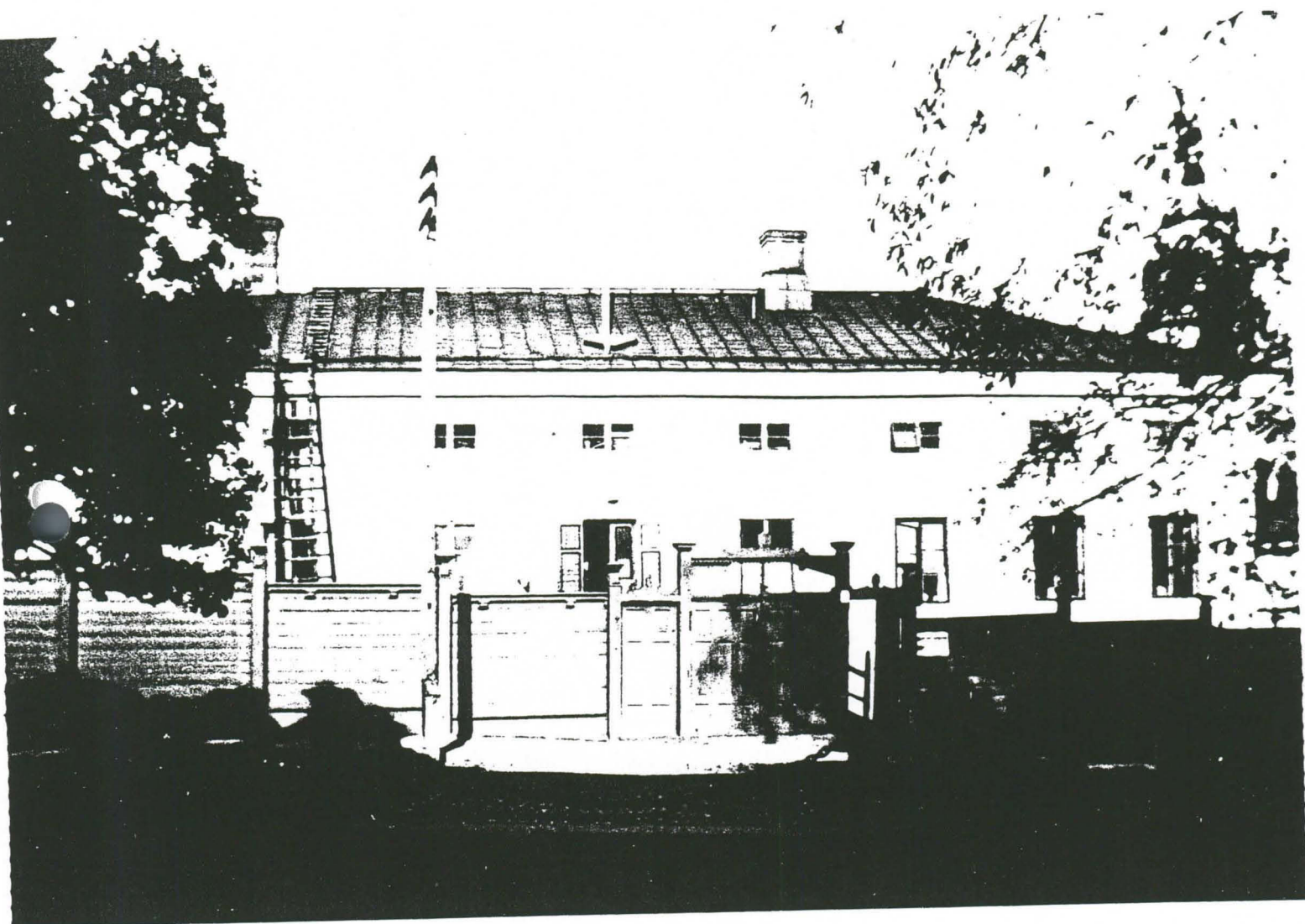
Kulkusilta johtaa Mariankadulta II kerrokseen. I kerroksen pohjois-
päädyssä on vielä vanhoja ikkuna-aukkoja, rautapeltiset ikkunaluukut
ja rautapeltinen pariovi. Sen sijaan kulkusillan oikealla puolella
näkyvät 1920-luvun korjauksissa tehtyjen sellien ikkunarivistön alku.

HUOM! IKKUNALUUKKUIKSI SÄPÄLIT

2. 19. 16

25. 1. 76

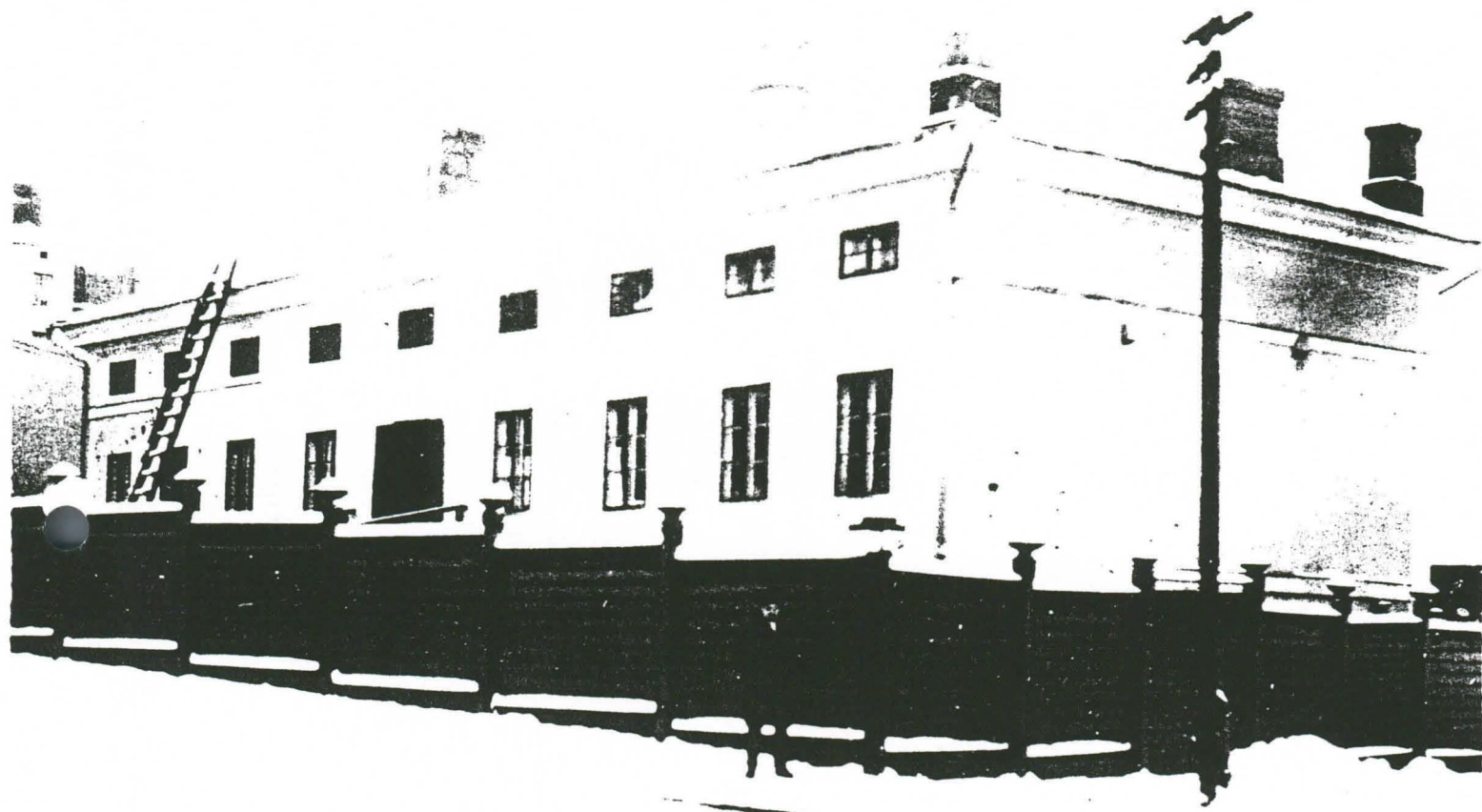

neg. 257176

1926

Julkisivuissa ei ole tapahtunut muutoksia.

neg. 257221

n. 1920-luku

II kerroksen oven yläpuolelle on as^unnettu sähkövalo ja huutokauppa-
kamarin kyltit on poistettu. Todennäköisesti kuva on otettu melko
pian sen jälkeen kun talo remontoitiin poliisin käyttöön 1920.
Aleksanterinkadun puoleiseen päähän on katonlappeelle tullut yksi
piippu lisää ja talo näyttää vastamaalatulta.

Handwritten notes in Finnish, mostly illegible due to fading.

1936

Poliisilaitos tekee talossa peruskorjausta. Julkisivut ovat huonossa kunnossa ja peltikatto on jo uusittu.

42020

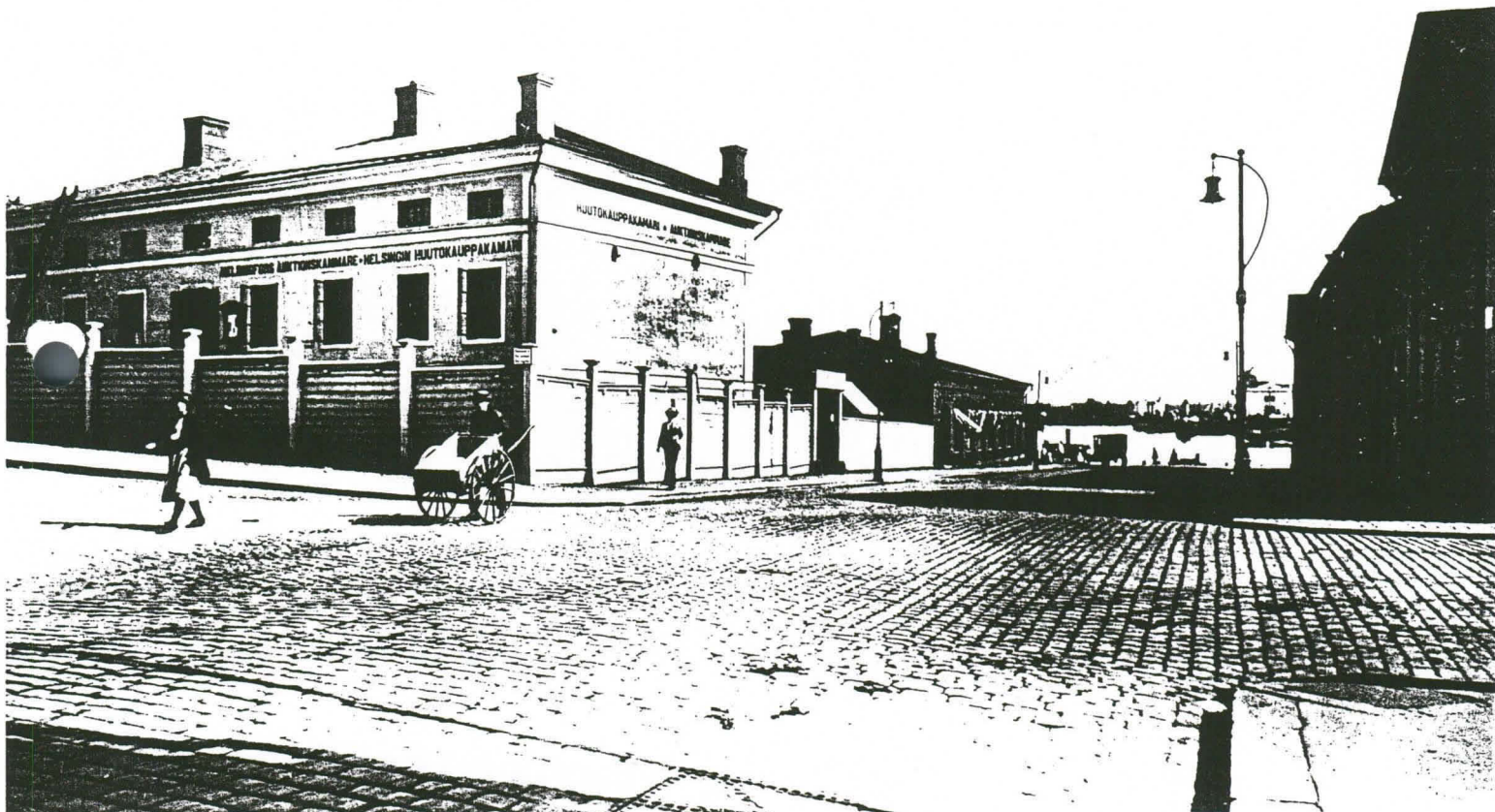

neg. Y2020

n. 1915

Rakennus lienee maalattu, sillä listoitukset erottuvat selvästi valkeina tummempaa seinäväriä vasten. Ikkunat ovat tummat. Katuva-laistuksessa on otettu käyttöön uusi kaasulamppumalli.

neg. Y2034

n. 1915

II kerroksen pariovien vierestä on poistettu kaasulyhty, joka näkyi vielä 1900-luvun alun kuvassa.

Tontilla ei vielääkään näy minkäänlaista puustoa!!

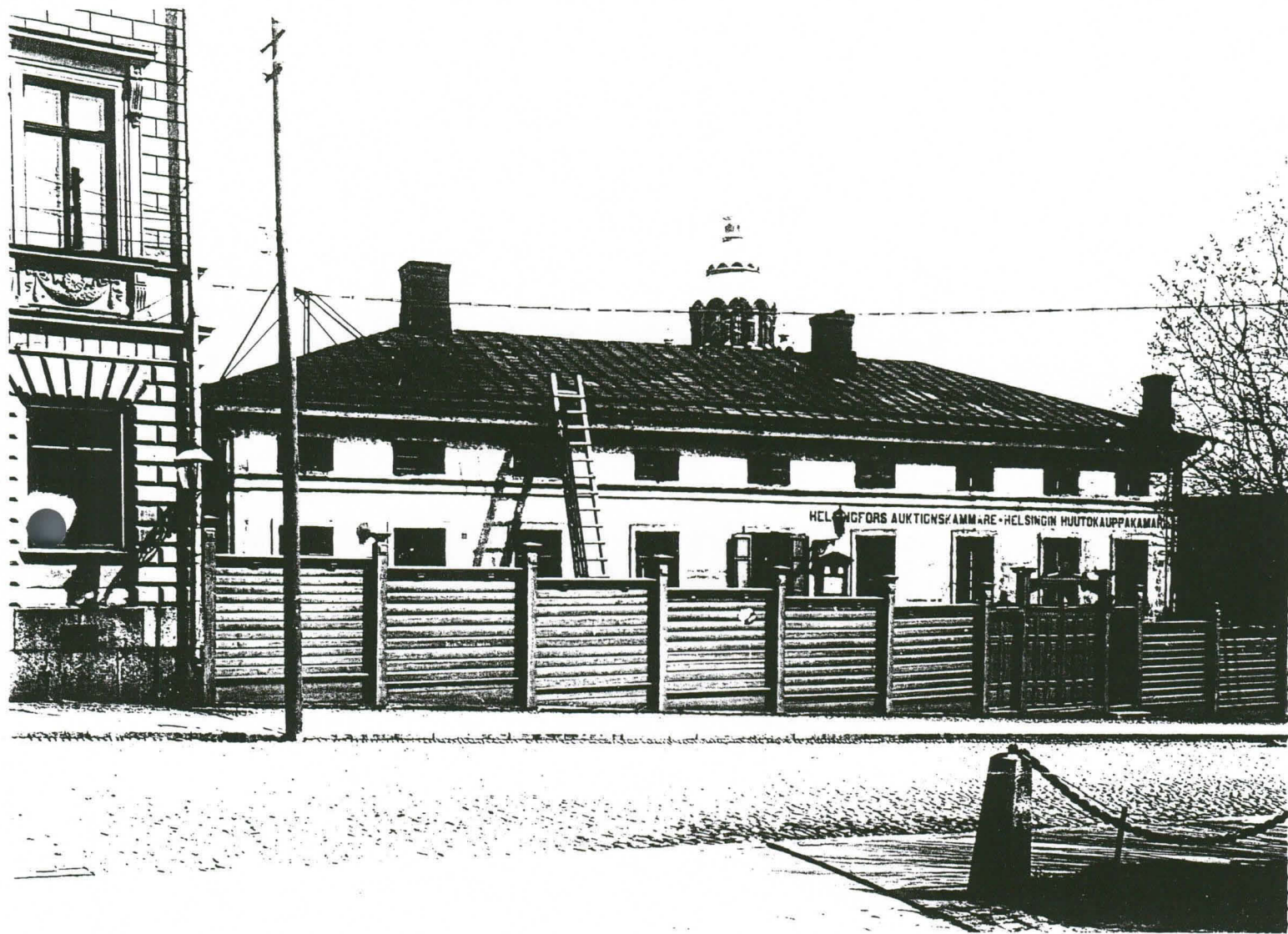

neg. 4809 a

1900-l. alku, Aleksanterin- ja Mariankadun kulma

Julkisivuissa ei ole tapahtunut muutoksia 1890-luvun valokuvaan verrattaessa. Julkisivuissa ei ole havaittavia kontrasteja seinävärin, nurkkapilastereiden, kerroslistojen ja ikkunalistojen suhteen. Sen sijaan ikkunapokat ovat tummat.

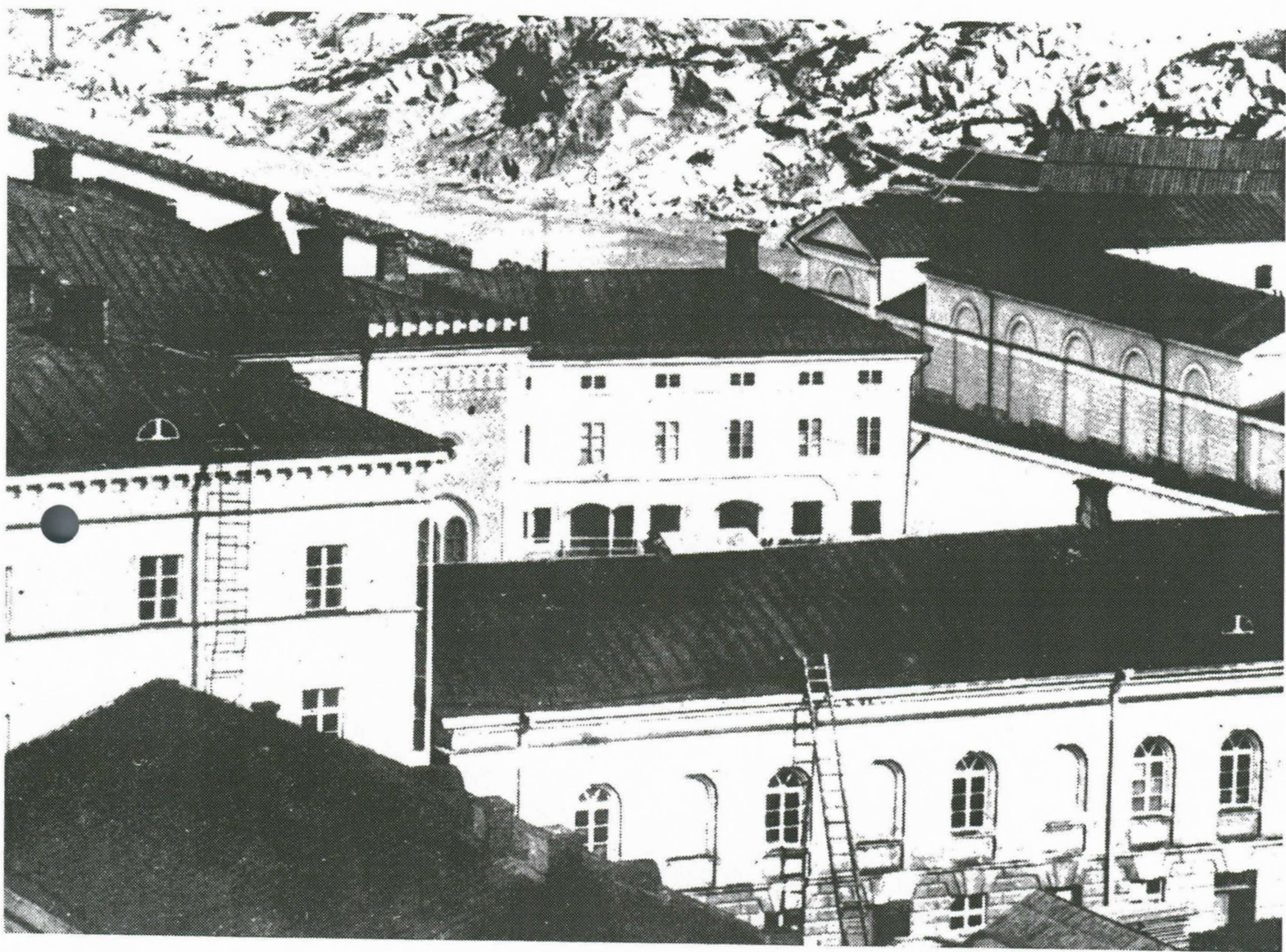

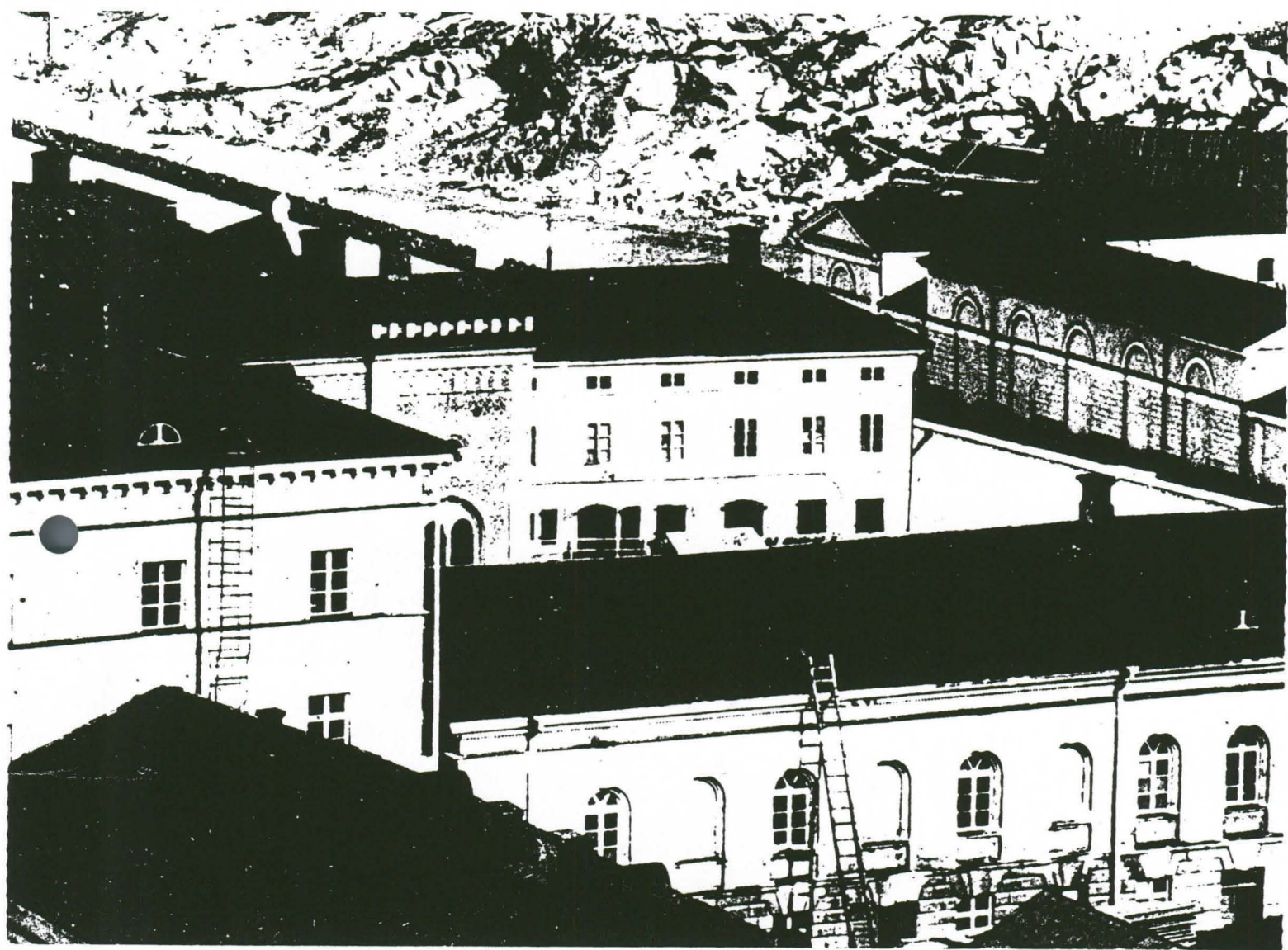
neg. 102845

1890-luku, julkisivu Mariankadulle

Tulli- ja pakkahuone muutti pois rakennuksesta 1888 ja tiloihin tuli Helsingin huutokauppakamari. Vesikatolla on tapahtunut savupiippu muutoksia, harjalla ollut oikeanpuolimmainen piippu on siirretty keskemälle kattoa ja Aleksanterinkadun puoleiseen pätyyn vesikaton kulmiin on tullut uudet piiput. Vesikatto on myös samalla mahdollisesti uusittu, sillä siihen on tullut jalkarännit ja kattoluukku.

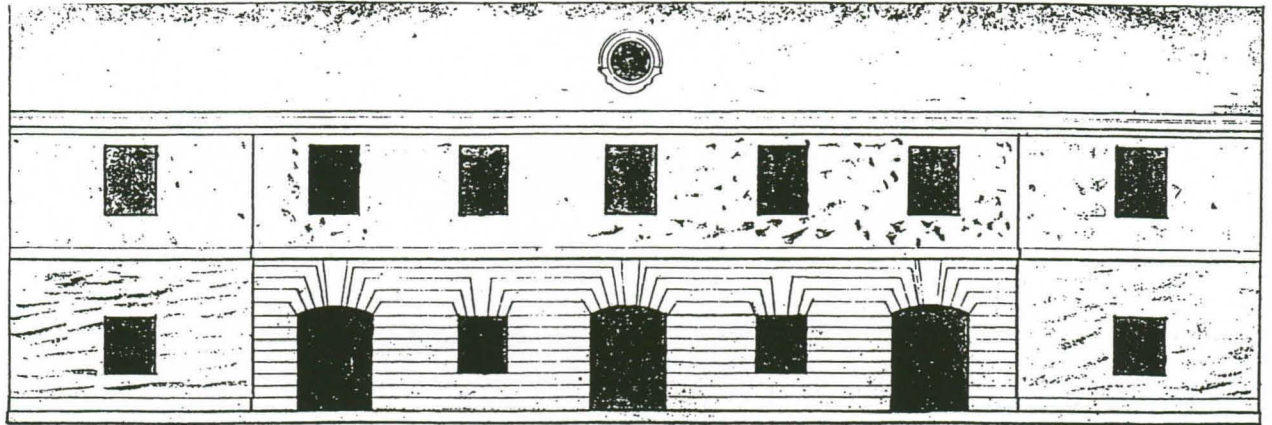
Tontti on aidattu korkealla puuaidalla ja varustettu uusrenessanssiportilla, josta johti kulkusilta suoraan II kerrokseen. II kerroksen keskimäinen ikkuna on muutettu parioviksi. Tällä kohdalla on kahden portaikon välissä oleva käytävä. Kuvan vasemmassa reunassa näkyvä kivitalo valmistui jo 1830-luvulla. Rakennuksen kulmalla ja Mariankatu 3:n toisen kerroksen ovenpielessä näkyvät kaasuväläiset, jotka otettiin käyttöön Helsingissä 1860-luvulla.

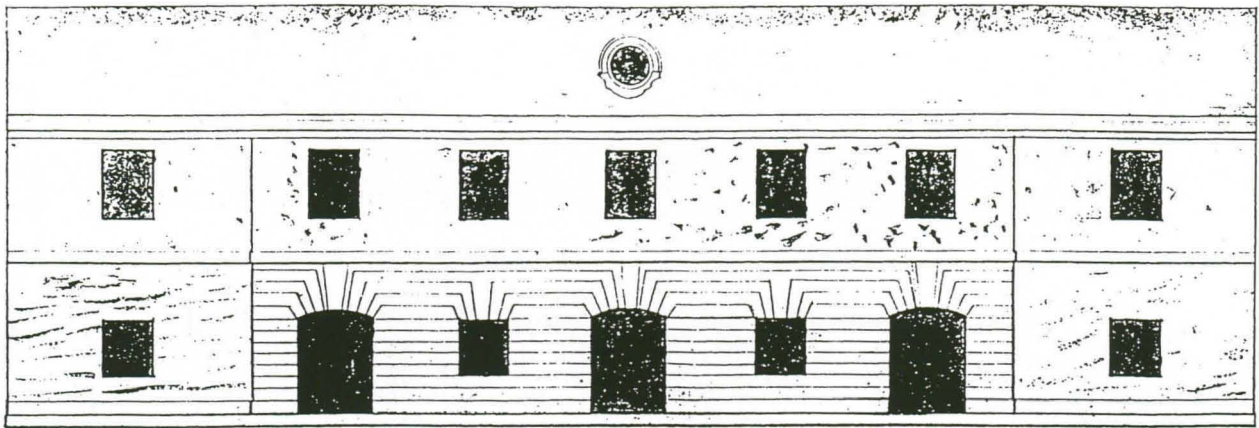

1866, julkisivu Mariankadulle

Vuonna 1808 kaupunkia kohtasi suuri tulipalo, jossa myös tull- ja pakkahuone vaurioitui pahoin. Korjaustyöt alkoivat 1811 ja valmis-
tuivat 1813. Tällöin rakennusta korotettiin ullakkokerroksella ja
julkisivuihin tulivat haukkaikkunat räystäslistan alapuolelle.
Mahdollisesti tällöin myös mansardikatto muutettiin päistään auma-
tuksi katoksi. I ja II kerroksen aukotus vastannee kuitenkin alkupe-
räistä sijainniltaan ja muodoltaan. I kerroksessa isot ovet olivat
rautapeltiä ja ikkunoiden suojana oli rautapeltiset luukut. Aleksan-
terinkadun puoleisessa päässä harjan ja auman liitoskohdassa oleva
savupiippu viittaa vanhaan hormiryhmään, joka näkyy vielä vuoden
1920 pohjapiirustuksessa.

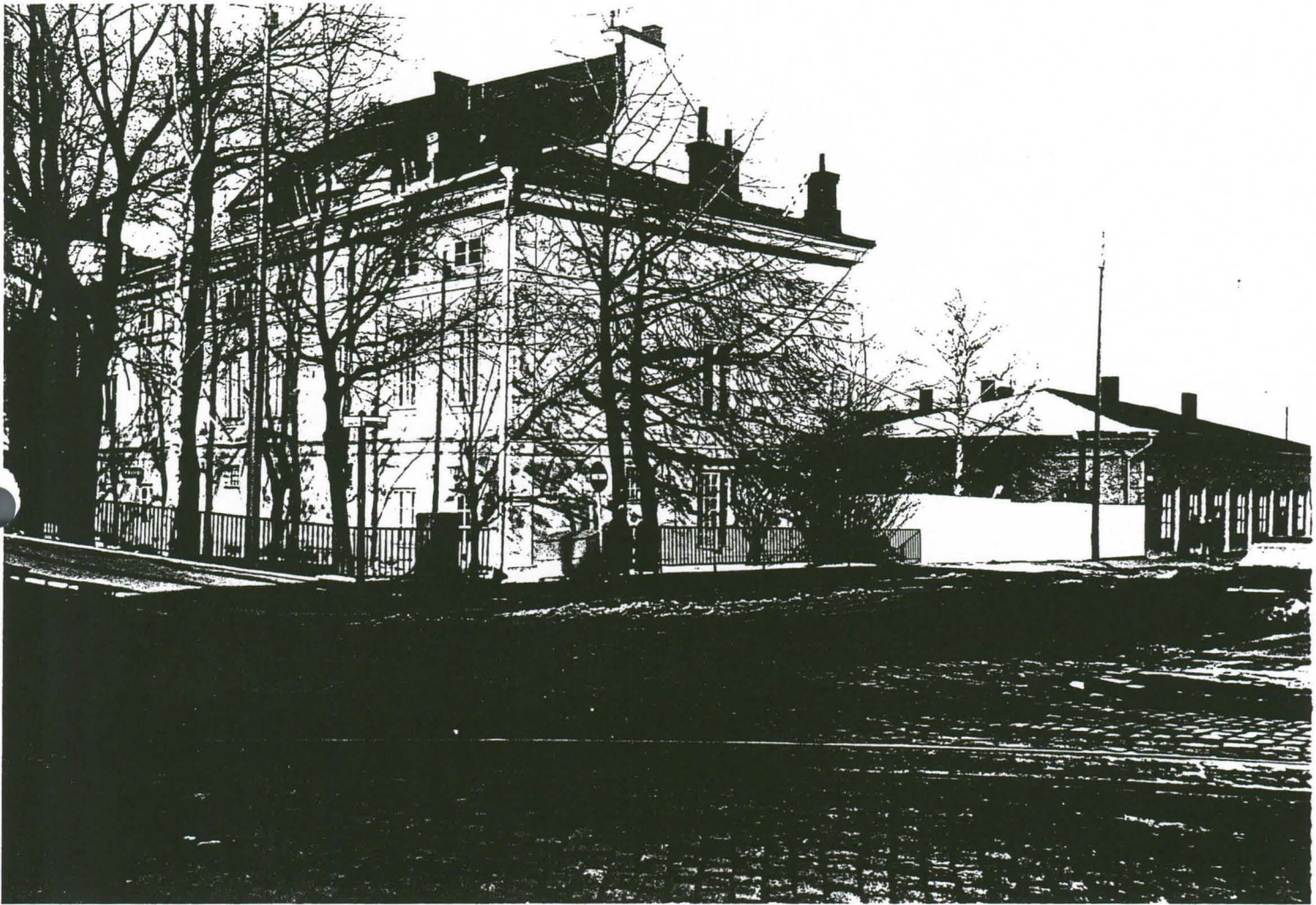

1765, julkisivu merelle

Rakennus valmistui 1765. Se muurattiin tiilestä kiviperustusten päälle. Rakennuksessa ei ole maanpinnan alapuolelle menevää kellari-kerrosta. Valmistuttuaan siinä oli ensimmäisessä kerroksessa pakka-vaaka- ja mittaushuoneet sekä tuulaakihuone ja kaksi portaikkoa, jotka johtivat toiseen kerrokseen. Toisessa eli pääkerroksessa toimi neljässä huoneessa meritullikamari. Myöskin raatihuone oli sijoitettu toiseen kerrokseen aina vuoteen 1804, lisäksi pääkerroksessa oli kassahuone, pääportaikot ja käytävää.

Rakennuksessa oli mansardikatto, josta tässä julkisivukuvassa on esitetty vain alimmainen kattolape. Rakennuspiirustuksessa on esitetty vain ikkuna-aukot, muuta ei ruutujakoja. Ikkunat olivat pieniruutuiset 1700-luvun lasinvalmistustekniikasta johtuen. Julkisivut ovat olleet rapatut ja ainakin pääfasadissa on oletettavasti ollut rapattu harkotus. Kivijalka on ollut matala.

neg. 65106

1970

Huomattavin muutos edellisiin kuviin nähden on se, että rakennusta ympäröi suuri puusto.